

deKanttekening

FEBRUARI 2024 | DEKANTTEKENING.NL | PRIJS €5,99

Vrij, moedig & inclusief

Cultuurfilosoof Thijs Lijster: **Duits verleden als spiegel voor hedendaags extreem-rechts**

Wat kunnen we
verwachten
van Hezbollah?

Voetballer met een
mening mag dat nog?
Dit vindt ons panel

Inhoudsopgave

de Kanttekening **MAGAZINE**

COLOFON

Februari 2024
Jaargang 7 - nr. 72

UITGEVER
De Kanttekening B.V.

HOOFDREDACTEUR
Mehmet Cerit

EINDREDACTEUR
Mariska Jansen, Ewoud Butter,
Tayfun Balcik en Ewout Klei
(magazine)

AAN DIT NUMMER WERKTEN MEE
Ewoud Butter, Ewout Klei,
Tayfun Balcik, Tineke Bennema,
Anne-Rose Hermer, Thomas von
der Dunk, Chris Aalberts, Mariska
Jansen, Mehmet Cerit, Majorie van
Leijen, Lody van de Kamp, Yavuz
Baydar, Ahlam Benali, Caner Mert,
Ana Karadarevic, Tahir Abbas, Yarin
Eski, Gert Jan Geling

BEELD COVER
Thijs Lijster - Fotograaf: Harry Cock

CONTACT / INFORMATIE
010-2013740
info@dekanttekening.nl
www.dekanttekening.nl

Vrij, moedig & inclusief

De uitgave van dit blad wordt
mede mogelijk gemaakt door:

Derman Projects B.V.

6 Waarom trekken rechts-radicalen partijen zoveel kiezers?

● OP DE COVER

16

Voormalig NOS- chef: media zelf milder geworden over Wilders

● SAMENLEVING

● OP DE COVER

6 Waarom trekken rechts-radicalen
partijen zoveel kiezers?

● SAMENLEVING

9 Met deze website moet
discriminatie meer zichtbaar
worden

10 Broos Instituut brengt Afrika en
Suriname naar Nederland

12 Racisme, discriminatie en woke:
trends in 5 Nederlandse kranten

14 Imazighen vieren hun eigen
nieuwjaar, in Marokko en
Nederland

16 Voormalig NOS-chef: media zelf
milder geworden over Wilders

18 Wat kunnen we verwachten van
Hezbollah?

20 '10.000 kinderen zijn vermoord
dit is gewoon uitroeiing'

22 Voetballer met een mening,
mag dat nog? Dit vindt ons panel

● NIEUW IN NEDERLAND

24 Nieuwsberichten

26 Nederlands is een moeilijke taal

18

Wat kunnen we verwachten van Hezbollah?

● SAMENLEVING

‘10.000 kinderen zijn vermoord dit is gewoon uitroeiing’

● SAMENLEVING

20

22

Voetballer met een mening, mag dat nog? Dit vindt ons panel

● SAMENLEVING

● COLUMN

28 Onderhandelen over vrede met Hamas - Tineke Bennema

29 Is Israël een westers koloniaal project? - Thomas von der Dunk

30 Wij zijn allemaal Hrant Dink - Tayfun Balcik

31 Voor de wederopbouw van Gaza is meer nodig dan beton en stenen - Lody van de Kamp

● INTERVIEW

32 Deze groep zet zich al jaren in voor de Palestijnen

● OPINIE

34 Waarom ik mijn GroenLinks-lidmaatschap heb opgezegd

35 2024 brengt draaikolk - Yavuz Baydar

36 Dictatoriale grootmachten zetten Europees radicaal rechts op één

38 Blasfemiewet is niet de oplossing - Gert Jan Geling

39 Netanyahu's strategie: met angst en walging het conflict met de Palestijnen voeden - Chris Aalberts

40 Is de dood van Hamas-leider Arouri een keerpunt? - Tahir Abbas

● KUNST & CULTUUR

41 Ik ben trots op mijn Riffijnse en Marokkaanse achtergrond'

42 We willen als Volt dat asielzoekers fatsoenlijk onderdak krijgen'

46 'Ik hoorde vaak dat ik geen moslim was'

In het kort.

Leerlingen met migratieachtergrond worden vaker onderschat

VOORMALIG MINISTER VAN ONDERWIJS DENNIS WIERSMA OP WERKBEZOEK OP EEN SCHOOL (BEELD: RIJKSOVERHEID)

Elnaz Alagha kreeg in groep 8 het schooladvies vmbo-kader van haar juf, terwijl ze arts wilde worden. Ze klom via omwegen toch op in het onderwijs en werkt nu als arts. Leerlingen met een migratieachtergrond, zoals Alagha krijgen wel vaker te maken met onder advisering, schrijft RTL Nieuws.

Samen met haar ouders en zus kwam Alagha als baby van negen maanden vanuit Iran naar Nederland. Een jarenlange strijd voor een verblijfsstatus volgde. Op de basisschool haalde ze naar eigen zeggen een 'teleurstellende' score. Op school leek er geen begrip voor haar persoonlijke omstandigheden, vertelt ze aan RTL Nieuws.

Haar migratieachtergrond was volgens Alagha van invloed op haar (lagere) schooladvies. 'Ik kreeg te horen dat ik nooit vwo zou kunnen halen of het überhaupt uit m'n hoofd moest zetten om dokter te worden.'

De onderwijsinspectie constateerde eerder al dat leerlingen met een migratieachtergrond structureel te maken krijgen met onder advisering. Deze groep krijgt vaker dan leerlingen zonder migratieachtergrond een lager advies dan het niveau dat past op basis van de eindtoets in groep 8 van de basisschool.

'Bij leerlingen met een niet-westerse migratieachtergrond ligt het initieel advies vaker lager dan het toetsadvies: bij 40,2 procent van de leerlingen van de tweede generatie, en bij 46,6 procent van de leerlingen van de eerste generatie. •

Kindertelefoon: veel kinderen bezorgd over Wilders en Gaza

Afgelopen jaar belden opvallend veel kinderen de met de Kindertelefoon om te praten over de actualiteiten, zoals de Nederlandse verkiezingsuitslag van 22 november en de Israëlische aanval op Gaza.

Kinderen kunnen de Kindertelefoon bellen als ze ergens mee zitten. Vaak gaat het over pesten op school of seksualiteit, maar dit jaar belden veel kinderen over de actualiteit, zo blijkt uit het jaarverslag van de lijn.

Kinderen belden vaak over onderwerpen die ze online of op sociale media tegenkwamen. Een belangrijk onderwerp was de oorlog in Gaza, waarbij nu meer dan 20.000 Palestijnse burgerdoden zijn gevallen, waaronder 8.800 kinderen. Dit nieuws grijpt kinderen aan.

'Kinderen nemen contact op naar aanleiding van beelden over de oorlog in Gaza die ze online zien en geven aan geschrokken te zijn', zegt directeur Roline de Wilde tegen NOS. 'Of ze nemen contact op omdat ze zich zorgen maken over familieleden die daar wonen.'

Daarnaast waren er veel zorgen over de verkiezingsuitslag. De PVV van Geert Wilders is met 37 zetels de grootste partij in het parlement. Kinderen spraken met de Kindertelefoon over de verdeeldheid in hun

BRON: PIXABAY

omgeving of zeiden bang te zijn voor de gevolgen van de uitslag. Volgens De Wilde maakten onder andere kinderen met een migratieachtergrond en homoseksuelen jongeren zich zorgen over de verkiezingsuitslag. •

CBS: bevolkingsgroei in 2023 veroorzaakt door immigratie

In 2023 nam de Nederlandse bevolking toe tot 17,9 miljoen inwoners. Dat is een groei van 140.000, die geheel wordt veroorzaakt door buitenlandse immigratie, omdat er meer mensen overleden dan werden geboren. Zo meldt het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

De bevolkingstoename is wel minder groot dan in 2022, toen er 221 duizend inwoners bijkwamen. Dat kwam toen vooral door de instroom van Oekraïense vluchtelingen, die geen asielverzoek hoeven in te dienen. Het CBS meldt dat er tot 1 november 2023 in Nederland 139,6 duizend verblijfsvergunningen (sinds de start van de oorlog in 2022) zijn afgegeven aan Oekraïense vluchtelingen.

In 2023 verminderde de immigratie. Er kwamen vooral minder mensen vanuit Oekraïne naar ons land, maar ook vanuit de meeste andere landen (behalve Amerika en Oceanië) daalde de instroom. De meeste immigranten komen uit Europa (59.300), waarvan het merendeel uit het voormalige Oostblok (24.500). Verder kwamen 16,5 duizend migranten uit Syrië, 10,7 duizend uit Turkije, 7,6 duizend uit India en 6,6 duizend uit Polen.

Er was in 2023 geen natuurlijke aanwas in Neder-

land. In 2023 werden naar schatting 165 duizend kinderen geboren, tegenover een sterfte van ongeveer 169.000 mensen.

Het vruchtbaarheidscijfer in Nederland daalt sinds 2010, en kwam in 2023 naar verwachting uit op gemiddeld 1,43 kinderen per vrouw. Alleen in de jaren tachtig was het vruchtbaarheidscijfer nog lager. •

TOERISTEN WANDELEN OVER HET DAMRAK IN AMSTERDAM IN 2018. BEELD: PIXABAY

De dialoog is de enige uitweg

MEHMET CERIT

Hoofdredacteur / Directeur.

Vorig jaar schreef ik op deze plek ten aanzien van de Palestijns-Israëli-sche kwestie dat het een vraagstuk is dat toen – vóór 7 oktober – al zo precair was, dat erover berichten evenwichtskunst vergde. Bij dit onderwerp luistert elk woord nauw. We willen er onpartijdig over schrijven, schreef ik toen.

Na 7 oktober is dat nog moeilijker geworden met de toegenomen polarisatie. We konden destijds niet vermoeden dat het Palestijns-Israëli-sche conflict een jaar later het nieuws gruwelijk zou domineren. Ging het toen over het provocerende bezoek van een Israëli-sche minister aan de Tempelberg, nu gaat het over de aanslag van Hamas en het daaropvolgende ongeken-de Israëli-sche wraakgeweld en tienduizenden burgerslachtoffers.

In mijn omgeving hoor en zie ik dat de polarisatie in onze samenleving zulke vormen heeft aangenomen dat men het onderwerp in het openbaar beter vermijdt. Onze demissionaire regering vaart een pro-Israëli-sche koers. Op sociale media vliegen de verwijten heen en weer. De afkeuring van het geweld tegen de Palestijnse burgers kan zomaar als toejuichen van geweld tegen Israëliërs worden opgevat – en vice versa.

Het grote stille midden van Nederland houdt de mond. Zij staan versteld, betreuren de doden aan beide kanten of willen simpelweg niet meedoen aan een oneindige zinloze discussie over de kleur van het leed. Een demon-

‘Het grote stille midden van Nederland houdt de mond’

stratie tegen de oorlog in Gaza slaan ze over. Niet omdat zij niet meelevens met de Gazanen, maar uit angst dat de sfeer omslaat in een antisemitische manifestatie. Ze willen hun joodse en Israëli-gezinde kennissen niet kwijtra-ken. Ze willen hen in de ogen kunnen kijken. Ik denk dat dit een moreel dilemma is voor velen onder ons.

Tegelijkertijd moet je zelfs over deze kwestie, hoe moeilijk het ook is, op een respectvolle manier van mening kunnen ver-schillen. Wanneer het grote mid-den echter stil is, wordt het podium gedomineerd door de flanken die de polarisatie en haat verder opvoeren.

Het grote midden bestaat uit mensen met allerlei achtergron-den en juist meer genuanceerde geluiden klinken te weinig tijdens het oorlogsgeklater. In mijn omgeving veroordelen bijna alle moslims de aanslag van Hamas op Israëli-sche burgers, maar ze wil-len ook over de duizenden omge-komen onschuldige Palestijnse

kinderen, vrouwen en burgers spreken. Ze houden echter hun mond, omdat ze bang zijn dat ze dan gezien worden als pro-Hamas en antisemiet.

Ooit was het begrip ‘emotionele intelligentie’ populair: emotioneel worden op het juiste moment, in de juiste mate, op de juiste wijze. Vooral dat ‘op de juiste wijze’ is essentieel.

Ook voor *de Kanttekening* is het belangrijk om kalm te blijven. De emotie wel voelen en benoemen, maar niet de emotie worden. Hoe moeilijk dat soms ook is. De gebeurtenissen in de wereld emotioneren ons. Wij zijn ook mensen en in sommige gevallen hebben we een emotionele band met de slachtoffers. Wij zien de video’s die worden gedeeld en volgen de berichtgeving.

Daarom is het verstandig om je eigen kompas te volgen. Liefst een moreel kompas waarin medemenselijkheid het zwaarste weegt.

Laten we ons inspireren door de vermoorde journalist en vrede-activist Hrant Dink, waarover

Tayfun Balcik schreef. Dink zette zich in voor de Turks-Armeense verzoening en vond dat die twee naties met elkaar moesten praten ondanks een genocide en vijandigheid in het verleden.

Hoe moeilijk het ook is, vergevingsgezindheid en verzoening zijn de enige oplossingen om conflicten en oorlogen te stoppen. Sinds de couppoging in Turkije in 2016 ben ik honderden keren door een aantal vrienden, kennissen en zelfs sommige familieleden beschuldigd van landverraad, terrorisme, betrokkenheid bij de coup, zionisme, lidmaatschap van de Mossad, spionage voor Amerika en Israël, afvalligheid, enzovoort. Tot nu toe heb ik nooit gereageerd en ben ik geen enkele discussie aangegaan. Ik heb altijd geloofd dat de tijd de beste genezer is en dat uiteindelijk duidelijk zal worden wie gelijk heeft. Niet iedereen, maar sommigen hebben mij inmiddels gebeld om zich te verontschuldigen voor hun eerdere uitspraken. Kortom, verbreek het contact niet en blijf in gesprek.

Het is essentieel dat Palestijnen en Israëliërs zo snel mogelijk met elkaar in gesprek gaan en proberen de oorlog te beëindigen. Anders vrees ik dat het conflict niet alleen daar, maar ook hier de diepe kloof zal verbreden en de polarisatie zal vergroten.

Dialoog is uiteindelijk de enige weg die we ook in Nederland moeten afleggen.

We moeten over onze schaduw heenstappen en in gesprek raken. Dat is iets anders dan zwijgen omdat het onderwerp te gevaarlijk is. •

Op de cover.

Waarom trekken rechts-radicalen

Thijs Lijster schreef een introductie op de ideeën van de *Frankfurter Schule*. 'Hun analyse van rechtsradicalisme is schrikbarend actueel.'

THIJS LIJSTER. FOTGAAF: HARRY COCK

partijen zoveel stemmen?

● MARISKA JANSEN

De geschiedenis van Duitsland aan het begin van de vorige eeuw, de wereldoorlogen, de economische recessie en de opkomst van de NSDAP, de partij van Adolf Hitler. Het komt allemaal langs in *Frankfurter Schule*, het nieuwste boek van Thijs Lijster.

De Groningse cultuurfilosoof beschrijft de geschiedenis en ideeën van een groep intellectuelen verbonden aan het in 1923 opgerichte Insititut für Sozialforschung in Frankfurt. Aan het begin gaat hun interesse nog uit naar de historie van de arbeidersbewegingen. De denkers, zoals Walter Benjamin, Theodor Adorno en Max Horkheimer, hebben een marxistische achtergrond. Maar al snel verleggen zij hun aandacht naar de opkomst van een andere politieke beweging: extreemrechts. In Duitsland neemt het antisemitisme angstwekkende vormen aan en in 1933 grijpen de nazi's de macht in Duitsland.

'Het instituut wordt gesloten', vertelt Lijster. 'De medewerkers die veelal van Joodse komaf zijn, vluchten eerst naar buurlanden in Europa en na 1939 als de oorlog zich uitbreidt, naar Amerika. Daar zetten ze het werk van de Frankfurter Schule, zoals het instituut later wordt genoemd, voort.'

'Ze waren de eersten die grootschalig onderzoek deden naar het mechanisme achter rechts-radicalen massabewegingen. Waarom trok de fascistische nazi-ideologie zoveel mensen aan? Ze kwamen tot de conclusie dat de lagere middenklasse door de verloren Eerste Wereldoorlog gekrenkt was', vertelt Lijster. 'De Duitse mannen die hadden meegevochten waren hun autoriteit

en waardigheid kwijt. Ook merkte deze groep dat het liberale kapitalisme voor hen niet goed uitpakte. Het lukte hen niet om door hard werken kapitaal op te bouwen. Duitsland kampte in de jaren dertig met een grote economische recessie.'

'Zo verklaren zij ook het aanzwellende antisemitisme. De figuur van de jood werd een zondebok en diende om de aandacht van de arbeidersklasse af te leiden van wat in de ogen van de

kunt innemen. Simpelweg omdat je onderdeel bent van de samenleving die je bestudeert. Ze vonden dat je als wetenschapper een bepaalde verantwoordelijkheid hebt om je te positioneren en te oordelen. Dus dat je normatief moet zijn en idealiter moet bijdragen aan het oplossen van bepaalde maatschappelijke problemen of onrechtvaardigheid.'

'Ze dachten in de traditie van Marx die een actieve rol zag weggelegd voor onderzoekers. Die

ons uitspreken tegen de verdere verwoesting van de aarde.'

Het beroemdste werk van de Frankfurter Schule is 'Dialektiek van de Verlichting'. Waar gaat dat over?

'Dat boek verscheen tijdens de Tweede Wereldoorlog en is vooral een poging om te verklaren hoe het mogelijk was dat de mensheid in staat is tot al die verschrikkingen. Voor hen was dat bij uitstek het vraagstuk, omdat juist de Duitse cultuur zichzelf altijd op de borst klopte. Het zag zich als hoogtepunt van de westerse cultuur, met Beethoven en Goethe, en alle wetenschap die hun samenleving had voortgebracht.'

Tot welke verklaring komen zij?

'Ze komen met een nog altijd omstreden stelling. Het fascisme tot aan de Holocaust toe zou de uitkomst zijn van een ontspoord Verlichtingsproces. Ze stellen dat de rationaliteit op een eendimensionale manier is doorgeschoten, als het machinaal oplossen van sociaal-maatschappelijke problemen. Ongeacht de morele aard van die oplossingen. Een extreem instrumentele kijk op de mens, wereld en natuur. De Holocaust was geen spontane eruptie van geweld maar een heel fabrieksmatig en rationeel georganiseerd project. Op een hele precieze manier doordacht.'

Zouden ze ook voorbeelden zien in deze tijd?

'Op Twitter kwam een keer een pakje ingelegde peren voorbij. Ze waren gekweekt in Argentinië, verpakt in Taiwan en verkocht in Groot-Brittannië. Ze waren dus drie continenten overgegaan, om uiteindelijk in Engeland geconsumeerd te worden, terwijl daar ook peren groeien. Binnen het systeem van kostenreductie is dat waarschijnlijk heel rationeel, omdat die peren misschien het goedkoopste

'Het is afwachten wat een eventueel kabinet met Wilders aan het hoofd zal betekenen'

Frankfurter Schule de werkelijke vijand van die arbeidersklasse was, het kapitalisme.'

Belangrijk uitgangspunt in hun werk was de 'kritische theorie'. Wat was dat?

'Ze zetten de kritische theorie af tegen wat ze de traditionele theorie noemden. De traditionele opvatting was wetenschapsbeoefening gemodelleerd naar de natuurwetenschappen. Neutraal en met een zekere afstand naar de samenleving.'

'Met kritische theorie bedoelden ze dat je als sociale wetenschapper geen neutrale positie

zei ooit al dat de filosofen tot nu toe de wereld alleen verschillend geïnterpreteerd hebben, maar dat het er op aankomt om de wereld te veranderen.'

Maakt deze opvatting weer opgang onder wetenschappers?

'Ja, absoluut. Klimaatwetenschappers en academici sluiten zich aan bij Extinction Rebellion. Ze hebben zelfs een eigen tak, Scientist Rebellion. Daarvan wordt vaak gezegd, hé, maar hoe kan dat nou? Als wetenschapper hoor je toch neutraal te zijn? Zij zeggen: nee, juist op grond van onze expertise is het zaak dat we

Op de cover.

geproduceerd kunnen worden in Argentinië, en het beste verpakt in Taiwan. Maar als je er met moreel gevoel voor de situatie naar kijkt, is het volstrekte waanzin en een aanslag op onze planeet.

‘Dit voorbeeld is natuurlijk niet zo dramatisch als de Holocaust, maar het illustreert dat we gevoelig zijn voor het werken met een ogenschijnlijk rationeel systeem met een irrationele uitkomst.’

Hoe zouden ze nu tegen de verkiezingsoverwinning van de PVV aankijken, denkt u?

‘Een paar jaar geleden werd een oude lezing van Theodor Adorno uit 1967 opnieuw uitgegeven, *Aspekten des Neuen Rechtsradikalismus*. Eigenlijk alle recensenten in Duitsland vonden dat het was alsof hij het over vandaag had. Opkomend rechtsradicalisme met slinkse retoriek en trucjes die gebruikt worden om kiezers te verleiden, dat zie je ook bij partijen als de Duitse AfD en de PVV.

‘Het interessante aan de Frankfurter Schule is dat ze een sociaal-economische verklaring verbinden aan een psychologische en culturele manier van verklaren. Van de mensen die op de PVV hebben gestemd, wordt vaak gezegd: dat zijn geen racisten, maar mensen die zich economisch gezien zorgen maken. Of het zijn mensen uit de arbeidersklasse die op de een of andere manier teleurgesteld zijn.

‘Vanuit het perspectief van de Frankfurter Schule kun je zeggen dat deze mensen een irrationele stem uitbrengen. Ze zijn kwetsbaar en kampen met economische onzekerheid. Maar in plaats van het tonen van hun kwetsbaarheid reageren ze trots – gekrenkte trots. En met trots op het vaderland terwijl dat hen juist weinig heeft gebracht. Tegelijkertijd trappen ze naar bene-

den, naar mensen die net onder hen staan op de sociaaleconomische of culturele ladder, die nog kwetsbaarder zijn. Dat zijn dan vaak de mensen van kleur, maar ook vrouwen. Dat zie je in de retoriek richting iemand als Sigrid Kaag.

‘De Frankfurter Schule noemt dat het sadomasochistisch karakter van de rechts-radicalen bewegingen. Het respect voor het stoere en het mannelijke valt daar ook onder. Denk aan Wilders en zijn warme woorden voor figuren als Poetin en Orbán. Terwijl tegelijkertijd de PVV zelf zich juist als de under-

kabinetten Rutte hebben voor allerlei grote problemen gezorgd, die niet zijn opgelost. Dat zorgt voor veel onvrede. De toeslagen crisis, de wooncrisis, de gas crisis, dat zijn complexe en ongrijpbare grootheden. Dan is het heel prettig als iemand een zichtbare zondebok aanwijst die niets met jou te maken heeft. Dat zijn dan de vluchtelingen en migranten.’

En Trump?

‘In Amerika is die kloof tussen arm en rijk nog veel groter. Trump past bij uitstek in het beeld dat de Frankfurters schet-

na de kredietcrisis waren dat welkome vijanden. In bepaald opzicht leek zijn retoriek op die van iemand als Bernie Sanders. Maar toen hij eenmaal president was, heeft hij Wall Street vooral gediend en niets gedaan om de financiële sector aan banden te leggen of om een volgende crisis te voorkomen. Het was eerder zo dat hij zijn hele kabinet volstopte met oud-bankiers en mensen uit de fossiele brandstofindustrie.

‘In Nederland duikt het antisemitisme weer op, zeker bij iemand als Martin Bosma van de PVV die tegen de figuur van Soros fulmineert. Deze joods-Hongaarse filantroop zou allerlei migratiestromen mede-financieren. Daar wordt het klassieke antisemitisme gecombineerd met moslimhaat.’

Moeten we ons zorgen maken?

‘Ik denk dat er belangrijke verschillen zijn met honderd jaar geleden. Die periode in Duitsland tijdens de Weimar Republiek was uiterst gewelddadig. Er waren allerlei knokploegen aan weerszijden van het politieke spectrum die ook echt staatsgrepen beraamden. Dat is nu niet aan de orde, al zit men daar in Amerika niet eens zo ver van af als je denkt aan de Capitool bestorming. En in Duitsland kwamen onlangs documenten naar boven over een ‘masterplan’ van de AfD, die met neonazi’s overlegde over massadeportaties van mensen met een migratieachtergrond. In Nederland is dat vooralsnog niet aan de orde, al is het afwachten wat een eventueel kabinet met Wilders aan het hoofd zal betekenen. Dat maakt de analyses van de Frankfurter Schule van de opkomst en impact van rechtsradicalisme schrikbarend actueel.’ ●

Thijs Lijster, Elementaire Deeltjes 83. Frankfurter Schule, uitgeverij Athenaeum, 152 blz, € 15,00.

‘Het is heel prettig als iemand een zichtbare zondebok aanwijst’

dog presenteert. Het is altijd tegen een bepaalde elite. Een soort van ‘wij zijn degenen die in de verdrukking zitten ten opzichte van de elite’. Dat appelleert aan die achterban.’

Gebeurt nu hetzelfde als toen?

‘Je moet oppassen met historische parallellen. En de geschiedenis herhaalt zich nooit exact. Maar sinds de economische crisis van 2008 neemt het onderscheid tussen arm en rijk ook in Nederland alleen maar toe. De

sen van de autoritaire persoonlijkheid. Ook hier weer in de verschijning van de underdog. Iemand van buiten het establishment, die ermee in gevecht gaat. Daar kunnen mensen die er niet bij horen zich goed mee identificeren. En hij doet allerlei beloftes, dat je weer trots zult zijn en aan de winnende kant komt te staan.

‘Het interessante is dat Trump zeker in die eerste jaren zijn pijlen ook richtte op Wall Street. En op de bankiers. Zeker

Met deze website moet discriminatie meer zichtbaar worden

Minister van Binnenlandse Zaken Hugo de Jonge lanceerde in januari de nieuwe landelijke website discriminatie.nl. Slechts drie procent van de mensen die discriminatie meemaakt, meldt dit. 'Dat is slechts een klein puntje van de ijsberg, het is belangrijk dat we die hele ijsberg zichtbaar maken', zei de minister tijdens de officiële lancering in Den Haag.

● TAYFUN BALCIK

Discriminatie.nl is een samenvoeging van achttien anti-discriminatievoorzieningen. Met de lancering van een landelijke website willen deze organisaties beter vindbaar zijn voor mensen die discriminatie ervaren en daarvan melding willen doen. De Kanttekening was aanwezig bij de plechtigheid.

'Een heuglijke dag' noemt de moderator de samenvoeging van de achttien verschillende anti-discriminatiebureaus. Deze bureaus hebben de wettelijke taak om discriminatiemeldingen te rapporteren aan de gemeenten en indirect aan de minister van Binnenlandse Zaken.

'Het blijft belangrijk dat slachtoffers van discriminatie gehoord, gezien en gesteund worden', zegt Sjaak van der Linde, de nieuwe directeur van discriminatie.nl. Van der Linde was eerder de directeur van Radar, een van de achttien partijen onder de nieuwe koepel. 'Hoewel één op de vier Nederlanders met discriminatie te maken heeft gehad is slechts een fractie daarvan bereid was om daar melding van te maken.'

Het lage aantal meldingen kan volgens De Jonge opgelost worden door één meldpunt met een duidelijke naam. 'Met alle respect voor Radar, maar vind je het gek dat mensen dat niet kunnen vinden om discriminatie te melden? Bij de naam Radar komen allerlei andere associaties naar boven. Discriminatie.nl moet daar verandering in brengen.'

Waarom bemiddeling?

Wat gebeurt er zoal in de samenleving? Hoewel de meeste gevallen van discriminatie op basis van afkomst zijn in Nederland, vertelt Marlon Mendes Capinha van Discriminatie.nl over een geval waarbij een homoseksuele man slachtoffer werd van discriminatie. Na een handgemeen tussen de man en twee andere mannen in een café dat normaliter als veilige haven geldt voor de LHBTIQ+-gemeenschap wordt het slachtoffer weggestuurd door de beveiliging met de opmerking zich voortaan 'als echte man' te gedragen.

Het draait om bewustwording en dat de veilige omgeving weer toegankelijk wordt

Nadat het slachtoffer hier melding van maakt bij het beveiligingsbedrijf gebeurt er in eerste instantie weinig, omdat de beveiliging in kwestie geen discriminatie ziet in de opmerking. Het anti-discriminatiebureau springt in. De man kan de hulp goed gebruiken. 'Het draait om bewustwording en dat de veilige omgeving weer toegankelijk wordt in gesprekken van mens tot mens', aldus Capinha.

Een ander voorbeeld gaat over twee medewerkers van Defensie die

op vierenzestigjarige leeftijd 'functioneel leeftijdsontslag' hebben gekregen, terwijl ze tot hun zeventenzestigste wilden doorwerken. Defensie voerde aan dat ze uit bescherming van hun gezondheid tot ontslag overgingen.

Daar was volgens het College van de Rechten van de Mens geen aanleiding voor, omdat de medewerkers al tien jaar op kantoor werkten en dat zeker nog drie jaar konden volhouden. Ook dit is een voorbeeld van discriminatie waarbij bemiddeling cruciaal was.

En Geert Wilders dan?

Aan het einde van de ochtend is er ruimte voor vragen. 'U zegt dat één op de vier Nederlanders te maken heeft met discriminatie. Nu heeft tijdens de verkiezingen ook één op de vier Nederlanders op de PVV gestemd, een partij die openlijk discrimineert of met discriminerende voorstellen komt. Wat zegt dit over Nederland?'

'Het belangrijkste wat ik erover zou willen zeggen is dat Nederland een democratische rechtsstaat is en zal blijven. Tegen iedereen die zich zorgen maakt over de verkiezingsuitslag zeg ik: heb vertrouwen. We zijn een democratische rechtsstaat die robuust is, die weerbaar is, die tal van waarborgen heeft met instituties die stevig zijn. De democratische rechtsstaat zoals we die in de afgelopen honderden jaren hebben opgebouwd staat op stevige voeten.'

De minister roept bovendien iedereen op waakzaam te zijn. 'Want het is natuurlijk niet zo dat democratieën zich alleen maar één kant op ontwikkelen. Het is geen rustig bezit en vraagt dagelijks onderhoud. Daarover gaat ook deze aanpak. Daarover gaat dit meldpunt. Het is een belangrijke stap om discriminatie zichtbaar te maken. En je kunt het pas aanpakken als je het in beeld hebt. Als het zichtbaar is.'

'Kunt u begrijpen dat minderheden in Nederland, specifiek moslims, zich na de verkiezingen echt zorgen maken over hun bestaan hier in Nederland? En dat sommige moslims weinig vertrouwen hebben in de democratische rechtsstaat?'

'Ook dan zeg ik: heb vertrouwen. Het is onze dagelijkse opdracht om die democratische rechtsstaat sterk te houden.' ●

FOTO: TAYFUN BALCIK

Broos Instituut brengt Afrika en

Wat weten Afro-Europeanen over hun eigen afkomst? In hoeverre is het zwarte intellectuele gedachtegoed doorgedrongen tot het curriculum van de Europese universiteit? Niet voldoende, zo vond het Broos Instituut, dat zich hard maakt voor zwart (universitair) onderwijs. Daarom biedt het instituut, in samenwerking met universiteiten uit Ghana en Suriname, een nieuwe cursus aan: de tweejarige Africana Studies.

MARVIN HOKSTAM. FOTO DOOR KEVIN ACHEOMPONG

● EWOUT KLEI

We weten alles van Europa door de dominantie van het eurocentrisme. Deze cursus wil daar verandering in brengen', zegt Marvin Hokstam, directeur van het Broos Instituut. Twee jaar

geleden probeerde het Broos Instituut – onder de naam Bigi Bon Scholen – een afrocentrische middelbare school te beginnen in Amsterdam, voor kinderen uit de Afro-Nederlandse gemeenschap. Wethouder Marjolein Moorman (PvdA) gaf toen een negatief advies, omdat deze school 'segregatie' zou bevorderen.

'Dat was een belangrijk moment', vertelt Hokstam. 'Ik stond toen voor de keuze: óf ik overtuig hen dat we geen segregatie willen, óf ik gooi het over een heel andere boeg en ga in zee met universiteiten en andere onderwijsinstellingen die al overtuigd zijn van het nut van een afrocentrisch perspectief. Ik koos voor

Suriname naar Nederland

het laatste en tekende eind 2022 een contract met de University of the Commonwealth of the Caribbean (UCC) in Jamaica. Vanaf 1 januari 2024 vertegenwoordigt het Broos Instituut deze universiteit in Europa.'

Misschien krijgt de UCC een dependance in Nederland in de toekomst, maar zover is het nu nog niet. Vanaf 17 maart 2024 biedt het Broos Instituut wel een uitgebreide cursus aan. Hiervoor werkt het instituut samen met de Anton de Kom Universiteit in Suriname en de Kwame Nkrumah University of Science and Technology in Ghana. Studenten die de cursus volgen en met succes afronden krijgen een certificaat. 'We onderhandelen nog over de accreditatie', aldus Hokstam. 'We hopen dat je deze studiepunten in

Afro-Europeanen. Deze cursus doet dat wel. We weten alles van Europa, over witte mensen, door de dominantie van het eurocentrisme. Maar wat weten we over Afrika? Over zwarte mensen van Afrikaanse afkomst? Deze cursus wil de kennis over deze mensen vergroten.'

Docenten van de Anton de Kom Universiteit en de Kwame Nkrumah University gaan de cursusreeks verzorgen. Die zal bestaan uit vier blokken van elk twee cursussen, in totaal dus acht cursussen, zegt archeologe Cheryl White van de Anton de Kom Universiteit, die de cursus vanuit Suriname coördineert. 'Blok 1, het introductieblok, gaat over de geschiedenis van Afrika en de Afro-Caribische geschiedenis. In blok 2 staan etniciteit, cultuur en

'Oral history is ook belangrijk'

is belangrijk dat we van elkaar leren en een internationale intellectuele gemeenschap opbouwen.'

Adu Gyamfi vertelt dat het een serieuze cursusreeks wordt. 'Studenten krijgen een syllabus in PDF met teksten die ze moeten lezen voordat ze de colleges volgen. Ze moeten ook verdere literatuurstudie doen en relevante websites bekijken. Ik vind het heel belangrijk dat studenten kritische vragen kunnen stellen, analytisch kunnen denken. Om het heden te begrijpen moet je leren over het verleden. Dat helpt ons om beter te handelen in de toekomst. We moeten toewerken naar een nieuwe synthese, waarin het Afrikaanse perspectief volledig tot zijn recht komt. De Kwame Nkrumah University bevordert Afrikaanse wetenschap, maakt zich hard voor Afrikaanse intellectuelen. Hier in Afrika, en voor de diaspora in de Amerika's en in Europa.'

Zijn proefschrift schreef Adu Gyamfi over de geschiedenis van de geneeskunde in Ghana, en hoe de westerse en inheemse geneeskunde met elkaar botsten. 'Het is een verhaal met twee kanten', legt hij uit. 'Het Britse koloniale bestuur nam traditionele artsen en hun kennis niet serieus. Ook kregen Ghanese artsen – traditionele en moderne – te maken met racisme. Maar aan de andere kant profiteerde de geneeskunde in

Ghana vanaf de negentiende eeuw wel van de moderne medische wetenschap en leerden lokale artsen veel van westerse artsen.'

Adu Gyamfi maakt als historicus veel gebruik van westerse bronnen, maar vertelt dat deze bronnen vaak bevooroordeeld zijn, vanuit een westers, eurocentrisch perspectief, en dus opnieuw geïnterpreteerd dienen te worden. 'Daarom is oral history (mondelinge overlevering, red.) ook heel belangrijk, evenals archeologie.' White, zelf archeologe, beaamt dit. 'Ik doe veel onderzoek naar de Afrikaanse diaspora. In de binnenlanden van Suriname hebben we een nederzetting gevonden van de marrons, de ontsnapte slaven, en hun afstammelingen. We willen weten hoe ze leefden, welk aardewerk ze gebruikten, welke rijst ze verbouwden enzovoort.'

'Met onze tweejarige cursusreeks brengen we Afrika en Suriname naar Nederland', besluit Hokstam. 'We willen dat studenten – zwart en wit – de wereld vanuit een ander perspectief bekijken, vanuit die van Afrikaanse en Caribische wetenschappers. Maar hier eindigt de reis nog niet. Mijn droom is een eigen campus in de toekomst. Een eigen zwarte universiteit, naar het voorbeeld van de Historically Black Colleges and Universities (HBCU's) in de Verenigde Staten.' ●

'Wat weten we over Afrika?'

de toekomst mee kunt nemen naar Nederlandse universiteiten, voorlopig is dat nog niet het geval.' De cursus kost 1400 euro en moet door cursisten zelf betaald worden, omdat de studie niet is geaccrediteerd.

Wat houdt de cursus in?

Hokstam vertelt dat de cursus uniek is. 'Aan de Universiteit Leiden bijvoorbeeld heb je een bachelor African Studies, maar dat gaat over het continent Afrika. Het gaat niet over het leven van

spiritualiteit centraal. Blok 3 gaat over economie, geografie, natuur en ondernemerschap. Blok 4 gaat ten slotte over bestuur, onderwijs en politiek.' De docenten die de cursus verzorgen komen uit Suriname en Ghana. Ook zullen sommige colleges verzorgd worden door gastdocenten', vertelt ze.

Historicus Samuel Adu Gyamfi coördineert de cursus vanuit de Kwame Nkrumah University. 'Het gaat om intellectuele uitwisseling tussen Afrika, het Caribisch gebied en Europa', vertelt hij. 'Het

Racisme, discriminatie en woke:

Hoeveel aandacht was er de afgelopen jaren voor discriminatie en racisme in Nederlandse kranten? En nam deze aandacht toe na gebeurtenissen als de aanval van 7 oktober in Israël of de Black Lives Matter-protesten?

● EWOUDE BUTTER

Het archief van LexisNexis laat zien hoe een aantal van deze begrippen de afgelopen jaren gebruikt werd in vijf landelijke kranten: *de Telegraaf*, *NRC*, *de Volkskrant*, *Trouw* en *AD*. In dit artikel wordt in het bijzonder gekeken naar de begrippen 'discriminatie' en 'racisme' en naar vijf gronden van discriminatie: 'seksisme', 'homofobie', 'moslimhaat', 'anti-zwart racisme' en 'antisemitisme'. Bij deze vijf gronden is ook gekeken naar alternatieve omschrijvingen.

Discriminatie en racisme

In de periode van 2000 tot 2023 verschenen in de vijf kranten gezamenlijk jaarlijks tussen de 800 en 1400 berichten waarin het woord 'discriminatie' werd gebruikt. De piek was in 2020, het jaar van de Black Lives Matter-protesten. In vergelijking met dit recordjaar daalde het aantal in 2022 met ongeveer 16 procent. De meeste artikelen over discriminatie waren te vinden in *Trouw*, gevolgd door *NRC* en *de Volkskrant*. *De Telegraaf* en *AD* publiceerden aanzienlijk minder berichten over dit onderwerp.

Wat betreft berichtgeving over 'racisme': tot 2012 was er sprake van circa 500 artikelen per jaar in de vijf kranten. Een toename was merkbaar vanaf 2013, aanvankelijk vanwege de Zwarte Piet-discussie. In 2018 werd er voor het eerst meer

over racisme dan over discriminatie geschreven. De berichtgeving over Black Lives Matter, slavernij-verleden en institutioneel racisme zorgde in 2020 voor een recordaantal van meer dan 2600 artikelen. Dit aantal halveerde in 2023 bijna, naar ruim 1300 artikelen. De meeste artikelen over racisme verschenen in *NRC*, gevolgd door *de Volkskrant* en *Trouw*. De lezers van deze drie kranten krijgen per jaar gemiddeld twee keer zo veel artikelen over racisme te lezen dan de lezers van *de Telegraaf* en het *AD*.

Specifieke gronden van discriminatie

Als we kijken naar enkele specifieke gronden van discriminatie, dan is 'antisemitisme' of 'Jodenhaat' (rode lijn in onderstaande grafiek) de discriminatiegrond die doorgaans het vaakst wordt vermeld, in 200 tot 500 artikelen per jaar. Uitschieters waren de jaren 2014 en 2023. In beide jaren kwam dit door het opblazen van het conflict tussen Israël en Hamas en een toename van antisemitische incidenten. In 2023 bijvoorbeeld verscheen 60 procent van de artikelen over antisemitisme na 7 oktober.

In *NRC* verschenen de meeste artikelen over antisemitisme, op de voet gevolgd door *Trouw* en *de Volkskrant*. In *de Telegraaf* en vooral het *AD* verschenen doorgaans veel minder artikelen over antisemitisme. Uitzondering hierop vormden de laatste maanden van 2023. Tussen 7 oktober en 31 december verschenen er in *de Telegraaf* iets meer artikelen over antisemitisme dan in *Trouw*, *NRC* en *de Volkskrant*.

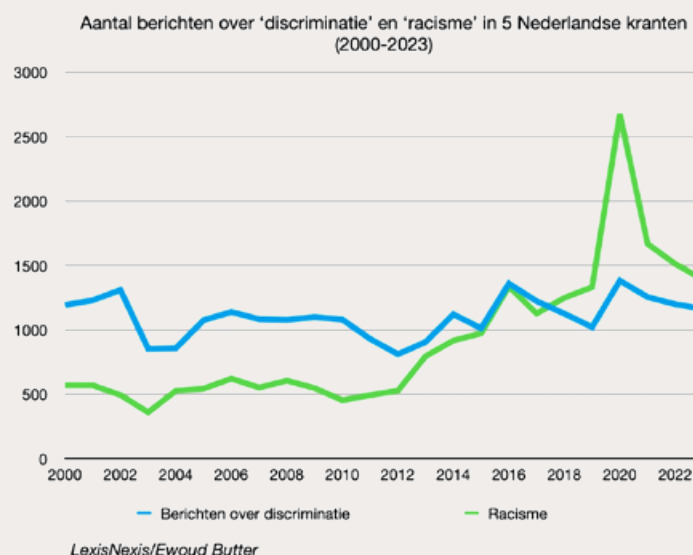
BRON: PIXABAY

De Telegraaf publiceerde ruim 70 procent van de artikelen over antisemitisme na 7 oktober.

'Seksisme' (inclusief alternatieve omschrijvingen als vrouwenhaat en misogynie) kreeg vooral vanaf 2016 meer aandacht, mede dankzij het #MeToo-tijdperk en in 2021 en 2022 door berichtgeving over grensoverschrijdend seksistisch gedrag. *De Volkskrant* en *NRC*

publiceerden hierover ongeveer anderhalf keer vaker dan *Trouw*, en zelfs vijf tot zes keer vaker dan *de Telegraaf* en het *AD*.

Veel minder aandacht was er in de kranten voor 'homofobie' (homohaar, lhbt-discriminatie) en 'moslimhaat' (islamofobie, moslim-discriminatie). Over beide onderwerpen werd sinds het begin van deze eeuw wel geleidelijk aan meer

trends in 5 Nederlandse kranten

geschreven.

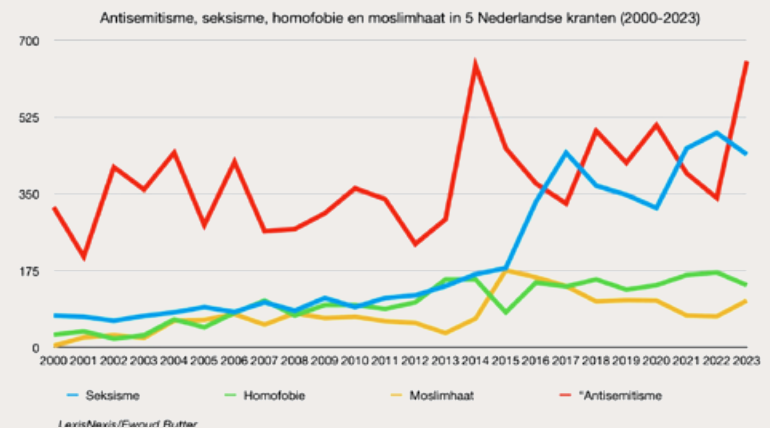
De meeste artikelen over homofobie verschenen in 2022. Aanleiding vormden onder andere de OneLove-actie van de KNVB, homorechten in Qatar waar het WK voetbal plaatsvond en de weigering van Amsterdamse moskeeën om een lhbt-verklaring van burgemeester Halsema te ondertekenen. *De Volkskrant* publiceerde jaarlijks de meeste artikelen over homofobie, op enige afstand gevolgd door *NRC* en *Trouw*. Op ruime afstand volgden *de Telegraaf* en het *AD*.

De meeste aandacht voor moslimhaat was er rond 2015, vooral naar aanleiding van een toename van het aantal haatincidenten tegen moslims na de komst van vluchtelingen en terroristische aanslagen in onder andere Parijs. De oorlog tussen Israël en Hamas leidde na 7

kwam jaarlijks amper boven de tien.

Woke

Tot slot nog even over 'woke', dat vaak wordt omschreven als: 'alert op mogelijke maatschappelijke misstanden, zoals racisme en discriminatie'. Nadat Black Lives Matter racisme op de kaart had gezet, ontstond er vanuit de Verenigde Staten in 2020 een tegenbeweging van mensen die zich afzetten tegen 'woke' of het 'wokisme'. Deze anti-woke-beweging varieert van mensen die zich storen aan in hun ogen overdreven politieke correctheid, cancel culture en identiteitspolitiek tot aan een (uiterst) conservatieve tegenbeweging, die zich keert tegen diversiteit, inclusie, transrechten, homoseksualiteit, seksuele voorlichting, abortus

Relativering

De betekenis van al deze cijfers moet gerelativeerd worden. Ze vertellen iets over het aantal artikelen waarin bepaalde begrippen voorkomen in vijf grote Nederlandse kranten en geven een indicatie voor de aandacht die redacties aan een onderwerp geven. Zonder zicht op het totaal aantal artikelen dat in de afzonderlijke kranten verschijnt, is het niet bekend welk aandeel van de berichtgeving wordt besteed aan racisme, (enkele gronden van) discriminatie en woke.

Wat verder onderzocht kan worden is hoe er over deze begrip-

pen wordt geschreven. Hoe wordt bijvoorbeeld 'woke' gedefinieerd – ook in relatie tot verschillende gronden van discriminatie? In hoeverre worden bepaalde gronden van discriminatie geproblematiseerd of juist gebagatelliseerd? Gaat het om nieuwsberichten, opinieartikelen of bijdragen van vooral een aantal columnisten? Hoe is de verhouding tussen binnenlands en buitenlands nieuws over deze onderwerpen? In hoeverre vertellen deze cijfers iets over de ervaren omvang van een maatschappelijk probleem of het aantal incidenten? Dit zijn allemaal vragen voor verder onderzoek. ●

‘De Telegraaf wijdde in 2023 meer artikelen aan woke dan aan discriminatie of racisme’

oktober vorig jaar tot een toename van het aantal berichten over moslimhaat. De helft van het totaal aantal artikelen over moslimhaat verscheen na 7 oktober. Het is opvallend dat een groot deel van de artikelen over 'islamofobie' niet zozeer over discriminatie ging, maar relatief vaak over het gebruik van het begrip islamofobie zelf. Ook voor dit onderwerp geldt dat *NRC*, *de Volkskrant* en *Trouw* er veel vaker over publiceerden dan *de Telegraaf* en het *AD*.

De aandacht van de afgelopen jaren voor racisme en Black Lives Matters leidde amper tot artikelen over specifiek anti-zwart racisme (afrofobie). Het aantal artikelen over deze vorm van discriminatie

en aandacht voor verschillende vormen van sociale onrechtvaardigheid.

Dat de discussie over 'woke' in 2020 ook Nederland bereikte is te zien aan een forse toename dat jaar van het aantal artikelen over 'woke'. Sinds 2021 verschijnen er jaarlijks (veel) meer publicaties over 'woke' dan over antisemitisme, seksisme, homofobie, moslimhaat of anti-zwart racisme. *De Volkskrant* publiceerde de meeste artikelen over woke, net iets meer dan *de Telegraaf*, *Trouw* en *NRC*. Het *AD* publiceert ook over dit onderwerp verreweg het minst aantal artikelen. *De Telegraaf* wijdde als enige krant in 2023 meer artikelen aan 'woke' dan aan 'discriminatie' of 'racisme'.

Imazighen vieren hun eigen nieuwjaar

13 januari was het Amazigh, oftewel Berbers nieuwjaar (Yennayer). Voor het eerst wordt dit officieel gevierd in Marokko. 'Marokkaanse Nederlanders hebben recht op meer culturele representatie', zegt Mustapha Barbouch, organisator van de Yennayer-viering in Den Haag.

● EWOUT KLEI

Het Amazigh-nieuwjaar wordt gevierd van Egypte tot de Canarische Eilanden door de Imazighen, ook wel de Berbers genoemd, de oorspronkelijke bewoners van Noord-Afrika. De Amazigh-jaartelling begint vanaf het jaar 943 voor Christus, het jaar dat de Amazigh-vorst Shosheng I (Shishak uit de Bijbel) de Egyptische troon besteeg.

Op 27 december 2017 erkende de toenmalige Algerijnse president Abdelaziz Bouteflika Yennayer als een officiële feestdag, die in 2018 voor het eerst werd gevierd. Koning Mohammed VI van Marokko besloot op 3 mei 2023 Yennayer als officiële feestdag uit te roepen. Dit jaar wordt het Amazigh-nieuwjaar voor het eerst groots gevierd in Marokko. 'Grote culturele instellingen vierden Yennayer al langer, maar nu wordt het eindelijk officieel erkend', zegt Barbouch. Hij hoopt dat andere Noord-Afrikaanse landen spoedig het Algerijnse en Marokkaanse voorbeeld volgen.

Wie zijn de Imazighen?

De Imazighen zijn een oud volk met een geschiedenis die duizenden jaren teruggaat, vertelt Barbouch. 'De Imazighen hadden eigen koninkrijken, een eigen taal (het Tamazight), een eigen schrift en een eigen cultuur.' Die cultuur bestond al voor de komst van de islam in Noord-Afrika, rond het jaar 700 na Christus, vervolgt hij. 'De Imazighen waren christelijk

voordat ze zich tot de islam bekeerden, maar ze hebben hun eigen cultuur behouden, ondanks de arabisering die toen volgde. De Arabieren hebben de islam gebracht, maar de Imazighen hebben die verspreid naar Europa en de rest van Afrika. Tariq ibn Ziyad, de beroemde islamitische veldheer die Spanje veroverde op de christenen en naar wie de rots Gibraltar is vernoemd, was Amazigh.'

Volgens Barbouch is het een misvatting om Marokko en andere Noord-Afrikaanse landen te beschouwen als onderdeel van de

waar moslims, joden en christenen altijd in vrede hebben samengeleefd.'

Maar hoe zit het dan met de positie van de Imazighen in het huidige Marokko? Nasser Zefzafi en andere activisten, die opkomen voor de rechten van de Imazighen in de Rif, zitten immers nog steeds in de gevangenis. 'Zefzafi en medestanders zetten zich in voor basisbehoeften, en terecht. De koning erkent dit ook, zoals blijkt uit zijn toespraken waarin hij regelmatig kritiek uit op het parlement en machthebbers in verschillende

regio's van Marokko. Gelukkig is er momenteel een opruimactie gaande. Tal van bekenden worden onderzocht vanwege corruptie en onjuiste uitvoering van projecten.'

Toch zijn de Rifijnen rebelser dan andere mensen in Marokko, observeert Barbouch. 'Onlangs bezocht ik enkele dorpen in het Atlasgebergte in het oosten van Marokko. Daar kwam ik ook veel armoede tegen, maar de mensen daar zijn minder geneigd om in opstand te komen. In de Rif daarentegen bestaat een traditie van rebellie. Er waren in 1958 en 1984 opstanden en in 2016 (de zogenoemde Hirak-beweging, red.) opnieuw. Ik schat dat ze over veertig jaar weer in opstand komen, als de regering niets doet om de situatie in het gebied te verbeteren.'

'De arabisering van de regio is niet gelukt'

Arabische wereld, want maar een klein percentage van de bevolking is etnisch Arabisch. 'De arabisering van de regio is niet gelukt. Tegenwoordig keren nieuwe generaties terug naar hun eigen culturele Amazigh-identiteit.'

Veel Imazighen in Europa gaan nu door een identiteitscrisis, zegt Barbouch. 'Streng moslims accepteren veel gebruiken uit de Amazigh-cultuur niet, zoals tatoeages, maar de Maliki-stroming (een van de vier grote rechtsscholen in de islam, red.) accepteert deze traditie wel. Veel moslims in Marokko volgen de Maliki-rechtsschool. Marokko is een heel tolerant land,

Geen politiek maar zangeressen

Niettemin is het Amazigh-nieuwjaar apolitek, benadrukt Barbouch. 'Een paar jaar geleden was Yennayer een stuk politieker en hing er een sterke Hirak-sfeer in de zaal. Er waren ook Hirak-activisten

ZANGERES NAJAT AATABOU. FOTO: STICHTING MJG

Wjaar, in Marokko en Nederland

ZANGERES MILOUDA. FOTO: SAMIR LAJLOUFI

uitgenodigd, de zangeres Silya Ziani en de Agraf band. Nu is de viering veel minder politiek. Het doel van onze organisatie MJG (Multicultureel Jongeren Geluid) is om de culturele identiteit van de Imazighen door te geven aan volgende generaties. De Amazigh-cultuur verdient een plek op de podia van grote steden. Dat gebeurt al in Den Haag, waar wij samenwerken met de Koninklijke Schouwburg. Er wonen nu een half miljoen Marokkanen in Nederland, de meesten zijn Imazighen. Zij hebben recht op meer culturele representatie.'

Het feit dat er drie Amazigh-zangeressen optreden, beschouwt Barbouch als een belangrijke mijlpaal, zo besluit hij. 'Het is bekend dat de Amazigh-cultuur gedurende duizenden jaren verschillende prinsessen, vrijheidsstrijdsters, koninginnen en andere vrouwelijke historische figuren voortbracht. Zij waren van groot belang en hadden een beslissende invloed op de Amazigh-gemeenschap. Zowel in het verre verleden als in de moderne geschiedenis van Noord-Afrika werd de Amazigh-

WAFI MIRAS. FOTO: WWW.NADORCITY.COM

vrouw beschouwd als grootheid.'

Deze historische voorbeelden illustreren volgens Barbouch de kracht van de Amazigh-vrouw en de waarde en het respect die vrouwen eeuwenlang hebben genoten binnen de Amazigh-cultuur. 'Daarom hebben wij drie vrouwelijke Amazigh-artiesten op het programma gezet. Met name de emancipatie van de Amazigh-vrouw staat centraal in de viering. Op deze manier willen wij ons rijke culturele erfgoed ook aan anderen presenteren.' •

'Ik schat dat ze over veertig jaar weer in opstand komen'

Voormalig NOS-chef: media zelf m

Hebben de media bijgedragen aan de monsterzege van de PVV op 22 november? Moeten zij zich achter de oren krabben? Of registreren de media slechts de wil van het volk?

● TAYFUN BALCIK

Uit onderzoek blijkt dat er een correlatie bestaat tussen media-aandacht en de verkiezingswinst van de partij van Geert Wilders. 'Ze hebben het voor bredere groepen acceptabel gemaakt om te stemmen op Wilders', zegt Hans Laroes, oud-hoofddirecteur van NOS.

Laroes wil de opkomst van de PVV niet reduceren tot één factor, maar denkt wel dat de media 'tamelijk belangrijk' zijn geweest. Hij vindt dat de media de PVV anders zouden moeten benaderen.

Het isoleren van de partij middels een 'cordon sanitaire' werkt niet, omdat er veel aandacht voor het PVV-geluid was de afgelopen

'Je dient een partij met zulke standpunten op afstand te houden. Maar het omgekeerde is het geval. Hij zou milder zijn geworden, moet je wel meegaan in dat narratief? Maar nog belangrijker is de vraag: is het waar dat hij milder is geworden? Niet als je het aan mij vraagt. Het is een trucje, waar journalisten massaal zijn ingetrapt.'

Laroes wil het eerst een paar jaar aanzien, voordat hij in de mildere variant gelooft. 'Want als iemand twintig jaar lang heel aanvallend en antidemocratisch is geweest en dat voor de verkiezing plotseling niet is, dan moet je de tijd nemen om te zien of het wel klopt.'

Ook vindt Laroes het verdacht dat Wilders geen excuses maakt voor zijn uitspraken. 'Het is geen koopkrachtdiscussie, we hebben het over antidemocratische uitspraken als 'nep-parlement' en

gehad. Het lijkt alsof het geheugen van de journalistiek in deze ook een beetje ruttiaans kort is.'

Toch dicht Van Spanje niet zoveel macht toe aan de media. 'Het komt niet door de media dat er miljoenen mensen op de PVV hebben gestemd, een flink aantal mensen is het op grote lijnen eens met zijn ideeën over migratie.'

De achterban van Wilders is echter niet zo radicaal als Wilders,

radicaal-rechts, uiterst rechts, of antimigratie passen beter bij de partij. De term centrum-rechts, die je ook ziet, vind ik wel een hele vreemde typering voor een kabinet met een uiterst rechtse partij', zegt hij.

Stockholmsyndroom

Laroes denkt dat de parlementaire journalistiek lijdt aan het stockholmsyndroom. 'Ze werken namelijk met al die politici en woordvoerders op één vierkante kilometer, waardoor ze zelf wat milder over Wilders zijn geworden. Je komt hem namelijk iedere

'Iedereen zou over antisemitisme spreken als Wilders had gepleit voor minder Joden'

'Je dient een partij met zulke standpunten op afstand te houden'

jaren, zo stelt hij. Dus is het belangrijk de partij te duiden. 'Belangrijk is dat je als journalist vaststelt wat voor partij de PVV is. Het is al vanaf het begin heel consistent een antimigrantenpartij. Ze zijn tegen mensen van kleur, maar ook tegen de journalistiek en in zekere zin tegen de democratie, omdat ze rechters van partijdigheid betichten. Dan ben je een antirechtsstatelijke en dus afwijkende partij.'

Zo'n partij kun je als journalist volgens Laroes niet normaliseren.

'D66-rechters'. Bovendien zijn dat niet zomaar een paar standpunten, ze vormen de kern van de partij.'

Ruttiaans geheugen

Ook hoogleraar politicologie Joost van Spanje (Universiteit van Londen) stoort zich aan de media, vooral aan het korte geheugen. Het feit dat Wilders door de rechter veroordeeld is voor groepsbelediging is nergens meer te lezen, zo stelt hij. 'Hij heeft tot 2021 juridische processen aan zijn broek

meent Van Spanje. 'Maar ze maken zich wel veel zorgen over migratie.'

Volgens Stef Arends van de Belgische antiracisme-organisatie Kif Kif zijn Nederlandse media 'als de dood' om voor 'links' te worden uitgemaakt, en hebben ze Wilders daarom ruim baan gegeven tijdens de afgelopen verkiezingen. 'Uitspraken die racistisch of extreem-rechts zijn, worden niet meer als zodanig herkend of benoemd. De retoriek is volledig genormaliseerd. Dat zoveel Nederlanders het eens zijn met de racistische antimigratiestandpunten van Wilders is niet los te zien van de normalisering ervan door de media.'

Van Spanje is het daarmee oneens. Hij vindt dat we moeten oppassen met de term extreem-rechts. 'Dat impliceert dat je antidemocratisch bent of politiek geweld niet schuwt. Of dat het geval is bij de PVV is zeer de vraag. De termen

dag tegen. Voor de camera zegt hij weliswaar radicale dingen en scheldt hij op journalisten, maar als de camera uit staat kan in de wandelgangen nog best met hem gelachen worden', zegt Laroes.

Arends stelt dat het journalistieke geheugen op zijn zachts gezegd eenzijdig is. 'Journalisten hebben zich de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog en het antisemitisme in Europa eigen gemaakt. Ze willen kwaadaardige, anti-Joodse ideologieën bestrijden of in ieder geval niet verspreiden. Maar andere vormen van racisme, zoals islamofobie en anti-zwart racisme worden nog te vaak gezien als onderdeel van de vrijheid van meningsuiting. Ze zijn minder alert op de gevaren van die denkbeelden. Iedereen zou terecht over antisemitisme spreken als Wilders had gepleit voor minder Joden,

ilder geworden over Wilders

BRON: YOUTUBE

maar bij eenzelfde uitspraak over Marokkanen wordt racisme door journalisten in twijfel getrokken.'

Arends wijt dat aan het geringe aantal journalisten met een migratieachtergrond. 'Uit onderzoek van NRC bleek dat in 2018 slechts 5,4 procent van de journalisten op Nederlandse redacties een niet-westerse migratieachtergrond had, tegenover 13 procent van de totale bevolking. In België is dat percentage zelfs nog lager. Veel mensen van kleur beginnen met veel hoop aan hun baan als journalist, maar vertrekken gedesillusioneerd door een werkomgeving waar geen oog is voor racisme. Zo ontstaat er een vicieuze cirkel. Het gebrek aan diversiteit zorgt ervoor dat die situatie blijft bestaan.'

Vergelijking met Duitsland

In Duitsland dreigt de zusterpartij van de PVV, Alternative für Deutschland (AfD), de grootste partij te

worden bij de volgende verkiezingen. Deze week werd bekend dat AfD op een geheime bijeenkomst sprak met de Oostenrijkse extreemrechtse activist Martin Sellner, de leider van de Identitäre Bewegung,

over het deporteren van migranten. Maar volgens Wiebke Pittlik van het Duitsland Instituut zijn ze bij onze oosterburen, mede door hun oorlogsverleden, alerter op het extreemrechtse gevaar.

'In Duitsland is men zich door haar verleden veel bewuster van de

rol van de journalistiek, als hoeder van de democratie. Dat mis ik wel in Nederland. Hier is de reflex toch vaak: ik ben een objectieve toeschouwer en speel zelf geen rol in het nieuws. Ik snap dat ze daar naar

streven, maar het klopt niet.'

Ook Pittlik vindt dat journalisten op dit moment te weinig feeling hebben met standpunten van Nederlanders met een migratieachtergrond. 'Wordt er wel voldoende geluisterd naar hun angsten? Ik vond het nogal stuitend hoe er door

journalisten werd gereageerd op uitspraken van Frans Timmermans en Rob Jetten op de verkiezingsavond. Deze politici staken Nederlanders van kleur die zich bedreigd voelen door de monsterzege van de PVV een hart onder de riem. Maar volgens de journalisten waren Timmermans en Jetten te emotioneel, slechte verliezers en berekenend, omdat ze hoopten nieuwe zieltjes te winnen.'

De Duitslanddeskundige verbaast zich er nog steeds over. 'Kunnen politici geen echte zorgen en emoties hebben? Bij Timmermans kwam zijn reactie toch echt vanuit zijn tenen. Wat ik treffend vond, was dat hij weigerde om te spreken over een mogelijk kabinet Wilders I, omdat dit het begin van een reeks kabinetten impliceert. Het was duidelijk dat hij iemand die onze rechtsstaat niet respecteert niet wilde behandelen als iedere andere politicus.' ●

'In Duitsland is men zich bewuster van de rol van de journalistiek'

Wat kunnen we verwachten van

Door de strijd in Gaza zijn ook de vijandelijkheden tussen Israël en Hezbollah weer opgelaaaid. Partijleider Hassan Nasrallah bezigt grimmige taal in zijn toespraken. Maar de beweging heeft ook een maatschappelijke rol in Libanon.

● MAJORIE VAN LEIJEN

Als er iemand bang moet zijn voor een oorlog, dan zijn het Israël, de kolonisten en de Israëliërs, niet Libanon. Wij zijn al negenennegentig dagen klaar voor een oorlog', zegt Nasrallah in zijn laatste toespraak op 14 januari. Met uitspraken als deze lijkt een oorlog tussen Libanon en Israël elk moment uit te kunnen breken.

En inderdaad, het blijft niet alleen bij militante taal. Aan de grens tussen Israël en Libanon wordt steeds meer gevochten. Tussen 7 oktober en 8 januari zijn er aan Libanese zijde 146 mensen gedood, waarvan vier belangrijke commandanten van Hezbollah. Ook aan Israelische zijde vallen doden, waarvan het exacte aantal niet bekend is.

Hoewel Israël en Hezbollah nooit in vrede hebben geleefd, is de vijandigheid toegenomen sinds het conflict in Gaza. Hezbollah beschouwt Israël als voornaamste vijand en Hamas als broederpartij. Het conflict kwam bovendien

erg dichtbij toen Israël op 3 januari Hamas-kopstuk Saleh al-Arouri doodde in Dahieh, een wijk in de Libanese hoofdstad Beiroet waar Hezbollah de dienst uitmaakt. In de dagen erna waren ineens alle ogen gericht op de beweging. 'Deze aanval is behoorlijk genant voor Hezbollah', zegt Nora Stel, universitair docent conflictstudies aan de Radboud Universiteit in Nijmegen.

Twee weken later is er niet meer gebeurd dan wat er al plaats-

Institute in Washington, dat verschillende verzetsbewegingen observeert.

'Het lijkt er op dat Hezbollah niet echt op een oorlog zit te wachten', zegt Stel. Ze volgt de toespraken van Nasrallah op de voet en ziet dat Hezbollah vooral wil benadrukken dat het wel degelijk verzet toont. Tegelijkertijd komt dit met allerlei nuances. 'Nasrallah zei bijvoorbeeld in zijn eerste speech na de dood van Arouri dat ze zich niet uit de tent laten lok-

'Het lijkt er op dat Hezbollah niet echt op een oorlog zit te wachten'

vond: lokale aanvallen op specifieke doelen in Israël. 'Het gemiddelde wekelijkse verloop van Hezbollah lijkt laag, het hoogste dagelijkse verlies was 13 dodelijke slachtoffers op 25 oktober 2023', schrijft *The Arab Gulf States*

ken, dat Hezbollah zelf wel beslist wanneer en hoe het reageert. Maar vooral ook dat het Libanese belang groter is dan het Palestijnse of het Iraanse.'

Het Libanese belang

Dit laatste is een interessante opmerking, die gezien moet worden in de context van de rol die de groepering heeft in de Libanese samenleving. Hoewel Hezbollah is ontstaan als verzetsbeweging met als doel de Libanese grens te bewaken tegen Israëlische vijandelijkheden, is het door de jaren heen getransformeerd. In 1990 werd het een politieke partij en in 2005 werd het onderdeel van de 8 maart-coalitie, een verzameling politieke partijen die als pro-Syrisch te boek staan. De 8 maart-coalitie is sinds 2020 de regerende coalitie in Libanon.

Dat Hezbollah onderdeel is

van de politieke elite werd nog eens duidelijk tijdens de economische crisis van de afgelopen jaren. Voorheen wees Hezbollah met de vinger naar de regerende partijen als het ging om corruptie, nu was de partij onderdeel van de regering. Demonstraties werden hardhandig neergeslagen door zowel het Libanese leger als Hezbollah. 'De regeringspartijen werkten hierin samen', zegt Sami Halabi van de Libanese denktank Triangle.

Toch is Hezbollah anders dan de andere politieke partijen in Libanon. Het feit dat de groep ook een gewapende tak heeft, zorgt voor onenigheid onder de Libanezen. In 2008 besloot de Libanese regering de gewapende tak officieel toe te staan. Op militair gebied is Hezbollah sterker dan het Libanese leger, dat niet in staat is de buitengrenzen te bewaken. Maar iemand moest het doen. Veel Libanezen vinden echter dat het beschermen van de grenzen een nationale kwestie hoort te zijn, evenals het recht om de oorlog te verklaren. Door critici wordt de groepering ook wel een 'staat binnen een staat' genoemd.

De spagaat van Hezbollah

Zie hier de spagaat van Hezbollah. Enerzijds wil het zijn verworven positie in de Libanese samenleving niet kwijtt. Hezbollah spreekt niet namens alle Libanezen als het een volledige oorlog verklaart tegen Israël. De economische crisis is nog lang niet voorbij en de natie heeft de Israël-Libanon oorlog van 2006 nog vers in het geheugen.

Anderzijds kan de partij, als verzetsbeweging tegen Israël, de Israëlische agressie niet onbeantwoord laten. Dit laatste weegt heel zwaar voor Hezbollah, legt Halabi uit. 'Hezbollah ziet Israël als een existentiële bedreiging. Wat als Israël klaar is met Hamas, gaan ze dan achter Hezbollah aan? Of achter Libanon? Vanuit het perspectief van Hezbollah moeten ze hier wel op reageren.'

VOORMALIGE UITVALSBASIS HEZBOLLAH AAN DE GRENS MET ISRAËL. FOTO: MAJORIE VAN LEIJEN

Hezbollah?

MUSEUM FOR RESISTANCE TOURISM IN LIBANON. FOTO: MAJORIE VAN LEIJEN

Een ander aspect dat hierbij komt kijken is dat de reputatie van Hezbollah binnen de Arabische gemeenschap is verslechterd na het optreden in Syrië. Tijdens de

belangrijkste internationale partner. Maar de decennialange scheidslijn tussen soennieten en sjiïeten werd een schakering vager toen Iran en Saoedi-Arabië vorig

iets dat voor heel Libanon van belang is.'

Gezamenlijke vijand

Halabi legt uit dat dit laatste over het algemeen wel gedeeld wordt in Libanon. 'De overgrote meerderheid ziet Israël als een existentiële bedreiging van Libanon, vooral onder de huidige regering leeft dit sentiment. We zijn sinds 1947 in oorlog met Israël, dat is onze grootste vijand. Dat heeft niets te maken met je religieuze achtergrond, iedereen deelt dit idee.'

Over de vraag of het aan Hezbollah is om hierop te reageren bestaat echter minder eenduidigheid. 'Op dit moment reageert

Hezbollah binnen het toelaatbare', observeert Halabi. 'Hezbollah opereert binnen de *Rules of Engagement*, de regels die zijn opgesteld na de laatste oorlog met Israël. De gevechten zijn lokaal van aard en vooral bedoeld om de slagkracht van Israël te beperken. Zolang het conflict beperkt blijft tot het grensgebied, veroorzaakt het weinig sociale spanning in Libanon. Zelfs de mensen die tegen Hezbollah zijn, begrijpen de rol die de partij hier heeft.'

Op de lange termijn kan het wel een probleem worden voor Libanon, gaat hij verder. 'Als dit militaire conflict met Israël bijvoorbeeld zes maanden duurt, dan zijn er al heel wat meer doden gevallen en zal het een effect hebben op de economie en politiek van Libanon. Dit kan uitmonden in een burgeroorlog, wat ook in 2006 het geval was.'

Het gevaar dat de oorlog met Israël volledig escaleert is volgens hem dan ook klein, denkt hij. 'Maar het is niet onmogelijk, want je weet nooit welke geopolitieke scenario's er nog kunnen opspelen. Wat als Iran toch reageert? Of de situatie in de Rode Zee escaleert? Dan ligt er weer een heel ander scenario op tafel.'

Ook Stel acht de kans op een volledige oorlog klein. 'Nasrallah lijkt hier niet op uit. Hij laat tot nu toe duidelijk zien zich terdege bewust te zijn van de precare situatie in het land en het feit dat Libanon zich geen oorlog kan veroorloven.' ●

'Zelfs de mensen die tegen Hezbollah zijn, begrijpen de rol die de partij hier heeft'

burgeroorlog in het buurland vocht Hezbollah mee aan de kant van president Bashar al-Assad. De groep wordt verantwoordelijk gehouden voor vele doden in Syrië. Vooral soennieten in de regio keurden deze acties af. Maar als enige waardige tegenstander van Israël in de regio kan Hezbollah de steun van de Arabische gemeenschap wellicht herwinnen.

Je zou kunnen stellen dat het Hezbollah vooral te doen is om de reputatie binnen de sjiïtische gemeenschap, met Iran als

jaar de onderlinge betrekkingen verbeterden.

Wellicht dat Hezbollah zich momenteel daarom richt op de Libanese zaak. 'Hezbollah wil graag gezien worden als de beschermer van alle Libanezen', zegt Stel. 'Er is er nu een gezamenlijke vijand waar Hezbollah op kan inspelen. In de toespraken stelt Nasrallah dat het mogelijk is Libanes grondgebied terug te winnen, doelend op de Shebaa Farms, een gebied dat sinds 1981 door Israël wordt bezet. Hij probeert de militaire acties te presenteren als

GRENSGEBIED TUSSEN LIBANON EN ISRAËL. FOTO: MAJORIE VAN LEIJEN

‘10.000 kinderen vermoord, dit is

Afgelopen zaterdag werd in Amsterdam een protestactie gehouden om aandacht te vragen voor de vele gestorven kinderen in Gaza. Tienduizend paar schoenen op de Dam verwezen naar de tienduizend kinderen die sinds 7 oktober zijn omgekomen. ‘We zijn getuige van een genocide’, zegt een demonstrant.

KINDERSCHOENEN OP DE DAM. FOTO: TAYFUN BALCIK

● TAYFUN BALCIK

Een groep sprekers leest vanaf tien uur de namen van Palestijnse kinderen voor die zijn omgekomen als gevolg van het Israëlische geweld. Een van de sprekers is komiek Najib Amhali. Als hij is uitgesproken heeft hij tijd om kort met *de Kanttekening* te praten.

‘Veel mensen sluiten hun ogen voor dit conflict, dat al voor 7 oktober begon’, zegt hij. De Israëlische oorlog tegen de Palestijnen duurt al meer dan 75 jaar. Amhali heeft kritiek op de dubbele standaard van Nederland en

voelt solidariteit met de mensen in Gaza. ‘In Palestina gaat het om kinderen en moeders die lijken op mijn kinderen en onze moeders.’

Amhali gelooft dat geweld niet werkt, maar het wordt op dit moment alleen maar erger in de regio. De westerse bombardementen op de Houthis in Jemen zijn volgens hem het bewijs dat het niet om mensenlevens gaat. ‘Het gaat niet om joden of moslims. Het gaat om belangen. Het gaat om geld. Dat zien mensen niet in en dat is jammer.’

Blijven hopen

Het idee om tienduizend schoenen te plaatsen komt van de stichting Plant een

Olijfboom. Aanwezig op de

demonstratie kunnen de Israëlische aanvallen niet

stoppen, maar blijven hopen. Esther van der Most, directeur van de stichting, staat iets verderop. Haar nichtje Leen van vijf, haar schoonmoeder en schoon-

zus zijn in Gaza gedood.

‘Omgekomen dekt de lading niet’, zegt ze. ‘Ze zijn vermoord door Israëlische

bombardementen op hun appartement, op civiele infrastructuur dus, waardoor ze van zes hoog uit hun huis zijn geblazen. Dat hebben ze niet overleefd.’

Het bombardement vond plaats op 29 december, enkele dagen nadat zo’n honderd

vrijwilligers van Plant een Olijfboom in Rotterdam met achtduizend paar kinderschoenen stonden om op te roepen tot een staakt-het-vuren. Nu zijn er tenminste tweeduizend gestorven kinderen bijgekomen, waaronder het nichtje van Esther.

‘Dat het geweld maar blijft doorgaan is juist de reden waarom we hier staan. We herdenken niet alleen de doden, we willen dat dit stopt.’

Ze hadden deze schoenen kunnen dragen

‘Het idee achter de kinderschoenen is bedacht door Paul en Sabina’, vertelt Van der Most. ‘Zij zijn ouders van twee jonge kinderen. Hun doel was om een menselijk beeld neer te zetten. Al die kinderen die er niet meer zijn had-

‘Ik kom tot dezelfde conclusie als Zuid-Afrika’

gewoon uitroeiing'

den deze schoenen kunnen dragen. Het gaat om meer dan statistieken.'

Dat het geweld al 75 jaar duurt ziet zij als het falen van de politiek. 'Als er geen politieke wil is, dan verandert er uiteindelijk niks. Maar burgers hebben mogelijkheden om druk uit te oefenen op de politiek. Dat zullen we met zijn allen moeten doen', zegt ze.

Volgens haar is een groeiend deel van de Nederlandse bevolking het oneens met wat er gebeurt in Gaza. Maar is het ook genocide, wat Israël aan het doen is? 'Ik kom tot dezelfde conclusie als Zuid-Afrika, dat Israël voor het Internationaal Gerechtshof heeft gedaagd. Je kan niet zomaar een volk bombarderen en hen de toegang ontfen tot voedsel, water, brandstof en alles wat een mens nodig heeft om te leven.'

'Er zijn gewoon geen woorden'

Terwijl de namen van de tienduizend Palestijnse kinderslachtoffers onverminderd door de speakers klinken, om de beurt voorgelezen, staat een geëmotioneerde vrouw aan de kant te luisteren. 'Er zijn gewoon geen woorden om dit te beschrijven', zegt Anna Beth. Ze pikt een traantje weg.

'Ik voel me onwils machteloos en gefrustreerd dat ik niks kan betekenen. Ik kan alleen hier staan, voelen en mijn woorden

uitspreken. Maar verder? Niks. De Palestijnen worden niet gehoord. We staan erbij en kijken hoe het voor onze neuzen gebeurt. We worden gedwongen om getuige te zijn van een genocide. Israël is niet alleen bezig met gerichte aanslagen op Hamas. Ze hongeren ook burgers uit en bombarderen scholen en ziekenhuizen.'

Beth wijst naar het plein met kinderschoenen. 'Het feit dat al zoveel kinderen zijn vermoord, zegt genoeg. Als Israël claimt dat

blij en nieuwsgierig meisje. Zij speelde graag met haar zusje Elan (7), hield van roze en poppen en wilde later dokter worden, of journalist', staat er bij.

Gonnie vindt het belangrijk dat meer mensen beseffen wat er in Gaza gebeurt. Ze zegt dat tienduizend gedode kinderen een lage schatting is. 'Veel kinderen liggen nog onder het puin. We weten niet eens precies om hoeveel kinderen het gaat. Dit moet gewoon stoppen.'

Of het wat uitmaakt dat ze

van het herdenkingsprotest. Op sociale media maakt ze zich al langere tijd druk over de stilte en dubbele standaarden van Nederland.

'Het voelt heel eenzaam, de afgelopen maanden. Ik vraag mij soms af wat dit zegt over mijn plek in Nederland. Want hoe veilig zijn wij moslims hier, als het hele Westen verklaart dat het ene leven meer waard is dan het andere? En de levens die nu in duizenden worden genomen, ja, die mensen lijken erg veel op mij.'

'Ook al ga je iedere dag de straat op, al die verklaringen over democratie en

de rechten van het kind gelden blijkbaar niet voor Palestijnse kinderen', vervolgt ze.

Ze vertelt hoe haar multiculturele vriendschappen op het spel staan door het conflict. 'Op verjaardagen is voor niemand Gaza het gesprek van de dag is, terwijl ik rouw. Wat moet je dan? Iets zeggen en de sfeer verpesten? Of niets zeggen en accepteren dat jij alleen die pijn voelt?'

Ze kon sinds 7 oktober niet meer stil zijn. 'Ik kom al jaren in Israël en heb daar veel

vrienden en kennissen wonen. Maar als ik zie hoe ze nu zonder pardon achter Israël staan, dan ben ik daar helemaal klaar. Ik schaam me zelfs voor al die jaren dat ik veel begrip heb getoond voor de Israëlische kant van het verhaal.' ●

NAJEEB AMHALI OP DE DAM. FOTO: TAYFUN BALCIK

er wordt gezocht naar terroristen, dan mag dit nooit het resultaat zijn. Meer dan 85 procent van de mensen die in Gaza woont is nu gevlucht uit eigen huis. Dat is geen recht van zelfverdediging of oorlog tussen een leger en een ander leger. Nee, dit is gewoon uitroeiing.'

Wanneer de Nederlandse steun aan Israël ter sprake komt wordt Beth feller. 'Dát is ook de reden waarom ik hier sta. Als Nederlander keur ik onze steun aan Israël af. Ik wou dat er meer Nederlanders naast me stonden. In andere landen komen er veel meer mensen op zulke demonstraties af.'

Een aantal meter verderop staat Gonnie uit Utrecht met een flyer met informatie over Leen, het meisje van vijf dat met haar moeder en grootmoeder werd vermoord door het Israëlische leger. Op de flyer staat een foto van Leen, waarop ze glimlachend een plantje vasthoudt met een keffiyeh-sjaaltje. 'Leen was een

hier staat? 'We moeten hoop houden. Als dit het enige protest zou zijn, dan zet dat weinig zoden aan de dijk. Maar alle protesten bij elkaar kunnen wel wat betekenen. Dit is in ieder geval een heel waardig, mooi protest voor al die kinderen die omgekomen zijn.'

Over de rol die Nederland speelt in dit conflict is Gonnie onverbiddelijk. 'Het is kwalijk hoe Nederland zich opstelt met wapenleveranties en zelfs weigert in te stemmen met een staakt-het-vuren. Weet je dat de familieleden van Esther zijn gedood door een Israëlische F-35, waar Nederland materiaal voor levert? Er is een rechtszaak tegen die wapenleveranties. Niet iedereen in Nederland staat achter die wapenleveranties. En dat is maar goed ook.'

De Palestijnse pijn minder waard?

De journaliste Naeeda Aurangzeb past een zwart petje met een Palestijnse vlag, bij een standje apart

NAEEDA AURANGZEB EN SOULA NOTOS OP DE DAM

Voetballer met een mening, mag

De laatste tijd komen voetballers steeds vaker in de problemen met hun clubs en de autoriteiten door politieke uitspraken over conflicten zoals de oorlog in Gaza. Kunnen voetballers zich niet beter met de voetbalsport bezighouden en politiek overlaten aan de politici?

MIMOUN OULED RADI (LINKS) MET PROFVOETBALLER ANWAR EL GHAZI IN EEN AFLEVERING VAN DE NTR-SERIE 'MIMOUNS GEVECHT' (BEELD: MIMOUN OULED RADI)

● TAYFUN BALCIK

Mostafa Hilali,
militair

‘Sinds wanneer is politiek voorbehouden aan mensen die zich op een professionele manier bezighouden met politiek? In elke kroeg mag iemand het over de politiek hebben. Sterker nog, je mag zelfs stemmen. Plaatselijk, landelijk, Europees, noem allemaal maar op, dat wordt aangehouden. Maar als voetballers zich politiek uiten, is het een probleem.’

‘Het idee dat je sport en politiek niet mag mengen is gek. De realiteit is dat we dat wel degelijk doen. Kijk naar het Oekraïens-Russische conflict. Russische atleten zijn niet meer welkom op sportevenementen. Dat lijkt me

‘Sinds wanneer is politiek voorbehouden aan mensen die zich op een professionele manier bezighouden met politiek?’

ook een vermenging van politiek en sport.

‘Als sporters geen mening mogen hebben over politiek, omdat zij kennis van zaken missen op dat gebied, ja sorry, dan is het einde zoek. Dan mogen alleen politici en politicologen zich over politiek uiten. Het zou misschien verstandig zijn dat sporters zich niet politiek uiten. Maar er is een verschil tussen verstandig en of je iets mag of niet. Ik vind het hypocriet dat voetballers zo disproportioneel worden gestraft, wat overigens ook een vermenging van politiek en sport is.’ ●

Jakob de Jonge,
kunstenaar

‘Het is absurd dat spelers zich niet kunnen uitspreken tegen een genocide’

‘Ik vind het absurd dat spelers zich niet kunnen uitspreken tegen een genocide waaraan de landen waarvoor zij spelen medeplichtig zijn. Anwar el Ghazi (die is ontslagen bij de Duitse club Mainz omdat hij zijn steun uitsprak voor Palestina, red.) uitte zich genuanceerd en benoemde ook de Israëlische slachtoffers.’

‘Het is een bredere trend in de maatschappij. Op universiteiten krijgen kritische docenten reprimandes of ze worden ontslagen. Het demonstratierecht wordt ingeperkt. In de VS is de situatie heftig. In Europa, vooral in Frankrijk en Duitsland, gaat het

die kant ook op. Het is ongelooflijk wat er gebeurt. Israël is kennelijk zo belangrijk dat we bereid zijn om de kernwaarden van onze eigen beschaving op te geven, waaronder de vrijheid van meningsuiting. Niemand buiten het Westen gelooft überhaupt nog dat wij westerlingen de vaandeldragers van internationaal recht en mensenrechten zijn.’ ●

dat nog? Dit vindt ons panel

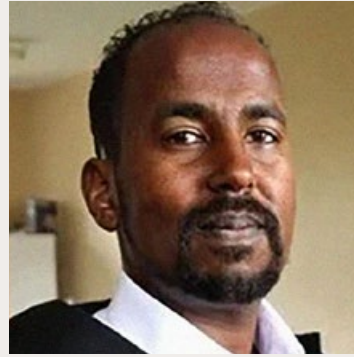

Ibrahim Özgül,
ondernemer en bestuurder

‘Tja, op zulke momenten zie je dat voetballers niet alleen maar handelswaar zijn in een miljoenenindustrie waar ze als een kip zonder kop achter een bal aanrennen. Kennelijk zijn er politieke en maatschappelijke zaken waar zij gevoelig voor zijn en hun stem over willen laten horen. Je solidariteit betuigen met oorlogsslachtoffers moet kunnen, als dat maar op een waardige manier gebeurt. Wat is belangrijker, een voetbalwed-

‘Tja, voetballers zijn dus toch niet alleen maar handelswaar’

strijd of duizenden mensen die op straat sterven? Kom op zeg. ‘Maar het punt is dat solidariteit altijd zo selectief is. Iedereen, ook voetballers, is selectief, met aan de top politici die de regels bepalen. Als jouw land of club meer oog heeft voor Israëlische of islamitische slachtoffers, dan kun je door een speler met je neus op de feiten gedrukt worden. Dan is het belangrijk om over die kwestie het gesprek aan te gaan en geen sancties op te leggen. Zo’n speler, die de vinger op de zere plek legt, verdient alleen maar respect.’ ●

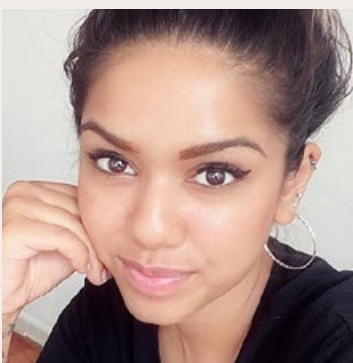

Ahmed Abdillahi,
postbezorger

‘Het lijkt mij zelfs een plicht voor bekenden om zich uit te spreken, ook al is het slecht voor hun carrière. American football-speler Colin Kaepernick die op de knieën ging tijdens het Amerikaanse volkslied en zo protesteerde tegen politiegeweld, dat is gewoon een held. Zo ver hoeft je niet te gaan, maar er moet wel ruimte zijn om je vrij te uiten. Je moet je te allen tijde kunnen uitspreken tegen onrecht. ‘Bovendien zijn sport en politiek

‘Het lijkt mij zelfs een plicht voor bekenden om zich uit te spreken’

door de geschiedenis heen altijd verstrengeld geweest. De zwarte burgerrechtenbeweging in Amerika is een voorbeeld. Na Black Lives Matter is er ook in Europa iets veranderd. Mensen van kleur, demonstranten die voor Palestina opkomen, ze voeren een emancipatiestrijd. Ze willen niet meer geknecht in witte structuren door het leven gaan. Die zichtbaarheid van mensen van kleur, in de sport en op andere terreinen leidt tot een reactie. Denk aan de verkiezingswinst van de PVV. Veel witte mensen zien de strijd voor rechtvaardigheid van mensen van kleur en de ruimte die ze opeisen als een bedreiging, omdat ze eerst gedwee en stil waren.’ ●

Anushka Soekhradj,
sociaal werker

‘Bekendheid geeft voetballers een groot platform om hun mening te uiten en die vrijheid mag wat mij betreft ver gaan en zou geen negatieve vergaande consequenties voor ze mogen hebben. Dit neemt niet weg dat deze vrijheid soms onhandig wordt gebruikt omdat voetballers in hun communicatie niet altijd even tactisch zijn. Alle mensen,

‘Niet alleen voetballers moeten zich afvragen of het delen van je mening meerwaarde heeft’

niet alleen voetballers, moeten zich afvragen of het delen van je mening meerwaarde heeft. Als je vindt van wel, dan kan je gerust gebruik maken van je vrijheid van meningsuiting.’ ●

Ruben Arnhem,
docent

‘Het hebben van een mening is een groot goed. Het is alleen de vraag of je jouw mening altijd moet delen. Zo deden velen in de coronatijd uitspraken alsof zij virologen en medici waren en kwamen daarbij soms in de problemen. Zelf kom ik uit het onderwijs en zal ik zeker altijd mijn mening delen over het onderwijs en gerelateerde zaken. Maar bij-

‘Een voetballer kan zich beter bezighouden met waar hij goed in is. Doelpunten scoren’

voorbeeld over zorg of militaire zaken, daar zeg ik publiekelijk niks over, want ik heb daar te weinig verstand van. ‘Het is dus inderdaad de vraag of voetballers wel politieke uitspraken moeten doen. In mijn ogen is dat onverstandig en kan een voetballer zich beter bezighouden met waar hij goed in is. Doelpunten scoren, ervoor zorgen dat de club groeit en dat supporters tevreden zijn. Maar speel alsjeblieft niet voor viroloog, oorlogsdeskundige of wat dan ook. Dat zorgt alleen maar voor gedoe.’ ●

Vooral Syriërs genaturaliseerd tot Nederlander

Uit gegevens van de Immigratie- en Naturalisatie Dienst (IND) blijkt dat tot 1 december 2023 bijna 48.000 mensen Nederlander zijn geworden. Het gaat om bijna 35.000 volwassenen en zo'n 13.000 kinderen. De meeste aanvragers hadden de Syrische nationaliteit.

Het aantal mensen dat Nederlander werd, ook wel naturalisatie genoemd, is hoger dan in dezelfde periode vorig jaar, toen ruim 44.000 mensen het recht tot Nederlanderschap verkregen.

Het aantal naturalisatieverzoeken is wel minder dan in 2022 en 2021. In totaal heeft de IND dit jaar ruim 49.000 naturalisatieverzoeken behandeld. In 2022 waren dit er ruim 51.000 en in 2021 bijna 56.000. In 2019 was het aantal verzoeken 27.000.

'De toename is een gevolg van het aantal migranten dat in de jaren ervoor naar Nederland is geko-

men. Als zij drie of vijf jaar legaal in Nederland hebben verbleven en aan nog een aantal andere voorwaarden voldoen, kunnen ze een naturalisatieverzoek indienen', aldus de IND.

Als de IND positief beslist, moet het nog worden goedgekeurd door de koning. 'Hij neemt vervolgens het formele besluit. De aanvrager krijgt een uitnodiging van de gemeente voor een naturalisatieceremonie. Na deze ceremonie is de aanvrager officieel Nederlander, wat onder meer inhoudt dat hij of zij voortaan mag stemmen bij alle Nederlandse verkiezingen en alle openbare functies kan vervullen', schrijft de IND. •

SYRIËSE KINDEREN LEREN DE NEDERLANDSE TAAL OP EEN ZOMERSCHOOL IN ROTTERDAM, 2018 (BEELD: YOUTUBE)

Verblijfsrecht derdelanders stopt op 4 maart

Vanaf 4 maart vervalt het verblijfsrecht van derdelanders. Ze moeten of Nederland uit of asiel aanvragen in. Dat blijkt uit een uitspraak van de Raad van State gisteren.

Derdelanders zijn mensen uit Afrika en het Midden-Oosten, die in 2022 Nederland binnenkwamen via Oekraïne en net als de Oekraïners tijdelijk bescherming kregen. Ze studeerden in Oekraïne of hadden er werk, maar hebben niet het Oekraïense staatsburgerschap. Van de ongeveer 106.000 mensen uit Oekraïne die in Nederland worden opgevangen zijn er zo'n 3000 derdelander.

OEKRAÏENSE VLUCHTELINGEN KOMEN AAN OP STATION AMSTERDAM CENTRAAL, 20 MAART 2022 (BEELD: YOUTUBE)

Derdelanders hoefden net als de Oekraïners geen asielprocedure te doorlopen, mochten direct aan het werk en hadden recht op opvang, medische zorg en onderwijs. Het nu demissionaire kabinet-Rutte IV vermoedde echter misbruik van de

ruimhartige opvang en besloot de poorten te sluiten voor derdelanders. Het merendeel kon immers gewoon terug naar het land van herkomst, aldus het kabinet. En konden ze dat niet, dan moesten ze hier asiel aanvragen. Daarom kregen

nieuwe derdelanders vanaf de zomer van 2022 geen voorkeursbehandeling meer en zouden de derdelanders die al in Nederland waren per september 2023 hun speciale status verliezen. Verschillende lagere rechters bogen

Op deze pagina's brengt de Kanttekening nieuws in eenvoudig Nederlands, gevolgd door een interview met een nieuwe Nederlander. Zo willen we toegankelijk zijn voor mensen met een migratieachtergrond die de taal nog niet goed beheersen. •

Commotie over Poolse arbeiders die te langzaam zouden werken

Op sociale media is ophef ontstaan over een filmpje in een distributiecentrum van Albert Heijn, waarin Poolse arbeiders worden uitgebuit. Er zouden namen worden omgeroepen van Poolse uitzendkrachten die 'te langzaam' werken. Vakbondmedewerkers luiden de noodklok en verwijzen naar een filmpje op YouTube.

Hier hebben we een voorbeeld waarin Poolse managers via luidsprekers, in het Pools, een lijst voorlezen van mensen die te 'langzaam' hebben gewerkt, dus niet samen met

de rest van de vaste AH-medewerkers en anderen op pauze kunnen gaan of het werk kunnen verlaten', schrijft Imke Gardingen die bij de vakbond FNV werkt. Vernederend, voegt ze daar nog aan toe. In december vorig jaar berichtte

het tv-programma Kassa dat Poolse migranten te maken krijgen met 'ziekmakende werkomstandigheden'.

'Uit een enquête van de vakbonden bleek al dat onder 666 vaste krachten en uitzendkrachten van de distributiecentra – waarvan het overgrote merendeel Pools – maar liefst 90 procent last heeft van werkdruk. Dat gaat onder meer om klachten zoals stress, lichamelijke klachten en minder goed functioneren', schreef opiniesite Joop toen. •

Massale protesten in Duitsland tegen deportatieplannen AfD

In totaal gingen bijna anderhalf miljoen Duitsers dit weekend de straat op om te demonstreren tegen de extreemrechtse deportatieplannen van Alternative für Deutschland (AfD). De partij staat op nummer twee in de peilingen.

In München kon een demonstratie vanwege de massale opkomst van bijna 100.000 mensen niet doorgaan. Ook in Hamburg moest een demonstratie worden afgebroken vanwege een te hoge opkomst, waardoor de politie de veiligheid van de demonstranten niet kon waarborgen.

De plannen van de AfD om mensen het land uit te zetten raken een gevoelige snaar in de Duitse samenleving.

'De geschiedenis vertelt ons dat we niet kunnen wachten totdat het te laat is en de fascistische aan de macht komen, we moeten opstaan tegen hen', schrijft covoorzitter van de Europese Groene partij Terry Reintke op sociale media, verwijzend naar de Tweede Wereldoorlog en de opkomst van de nazi's.

Deze verwijzing kwam vaak terug

afgelopen weekend. Op borden en pamfletten stonden leuzen zoals 'niet terug naar 1933' en 'hij is terug', een directe verwijzing naar de machtsovername van Adolf Hitler in 1933.

'Ik snap wel dat mensen daar schrik voor hebben, want de AfD is erg populair. Op sommige plaatsen in Duitsland haalt de

partij volgens de peilingen ruim 30 procent en meer', zegt Duitslanddeskundige Jeroen Reygaert tegen VRT nieuws. 'Maar het is niet zo dat de neonazi's binnenkort de macht hebben in Duitsland. Niet alleen omdat geen enkele andere partij met AfD wil samenwerken, maar ook omdat de instituties er erg sterk zijn.' •

FOTO: PIXABAY, HANS

zich over de situatie van de derdelanders, maar waren het oneens. Daarom werd de zaak voorgelegd bij de Raad van State, die gisteren uitspraak deed over de hele groep.

De Raad van State oordeelde dat staatssecretaris Eric van der Burg niet zomaar de regeling op eigen houtje had mogen stopzetten. Maar de derdelanders verliezen nu wel per 4 maart hun tijdelijke verblijfsstatus. Als derdelanders hier willen blijven moeten ze dus asiel aanvragen. Vluchtelingenwerk is teleurgesteld over de uitspraak en maakt zich grote zorgen over het lot van derdelanders. 'Hun leven staat opnieuw op z'n kop.'

De Iraanse Asal Vosoughi (32), die sinds 2022 in Nederland woont, vertelt de Kanttekening dat ze eerlijk gezegd nog niet weet wat ze gaat doen, terug naar Iran of hier asiel aanvragen. 'Ik moet er over nadenken.' •

Nederlands is een moeilijke taal

Elke maand gaat *de Kanttekening* in gesprek met vluchtelingen en statushouders in Nederland. Hoe zijn ze hier gekomen? En hoe hebben zij hun nieuwe leven in Nederland opgebouwd? Deze maand: Moueen Alborsh. Hij vertrok uit Palestina vanwege de gezondheid van zijn kinderen. Zijn dochter leek ook hier niet behandeld te kunnen worden. Nadat ze zich hadden gemeld in Ter Apel gingen er deuren open.

MOUEEN ALBORSH. FOTO: ANNE-ROSE HERMER

● ANNE-ROSE HERMER

Moueen Alborsh gaf les aan de University of Palestine in Gaza in medische biochemie. Het leven van Alborsh en zijn gezin veranderde nadat het Israëlische leger bij een aanval op zijn dorp fosforgas had

gebruikt. Dit heeft ernstige gevolgen gehad voor de gezondheid van hun dochter en zoon. 'Mijn vrouw was op dat moment zwanger en onze zoon heeft nu autisme.' In het gebied waar de aanval met fosforgas heeft plaatsgevonden, hebben veel kinderen autisme en andere handicaps.

'Bij mijn dochter van zes ging het om hartklachten en er was iets met haar linkervoet. Twee operaties, uitgevoerd in Gaza, waren niet succesvol. Er kwam

met regelmaat een Duitse specialist naar Gaza, die zei dat mijn dochter in een modern ziekenhuis behandeld moest worden. Ik zocht contact met medische specialisten in Europa. Uiteindelijk kon ze in Duitsland terecht, op voorwaarde dat ze alléén zou komen.'

De ouders wilden beslist niet dat hun kind van zes jaar alleen vanuit Gaza naar Duitsland ging. Alborsh had ook contacten met het AMC in Amsterdam. Ze kre-

gen een visum voor Nederland, maar zijn dochter kon niet zomaar de medische molen in. Dit deed Alborsh besluiten om zich op 7 januari 2019 samen met zijn dochter in Ter Apel te melden. Toen hij kon bewijzen dat zijn dochter medische hulp nodig had, kwam ze redelijk snel in het AMC terecht.

Op tournee langs azc's

In januari 2019 was de situatie in Ter Apel niet zo slecht als nu. Sterker nog, Alborsh omschrijft het als goed. 'We zijn één week in Ter Apel geweest. Daarna waren we vier weken in Budel. Dat azc vond ik minder prettig. We kregen diepvriesmaaltijden. Ons budget was vijftig euro per week.' Alborsh trekt nog steeds een vies gezicht bij de herinnering aan de maaltijden in het azc in Budel. 'Na Budel gingen we naar Heerhugowaard. Daar was de situatie wat beter dan in Budel. Na zes maanden werden we overgeplaatst naar een azc in Wageningen. Dat was behoorlijk ver van het AMC in Amsterdam. Daarom kregen we een plek in het azc in Harderwijk. Daar kregen we zeventig euro per week en we konden er zelf koken. Een stuk prettiger. We zijn anderhalf jaar in Harderwijk gebleven, totdat we in februari 2022 een woning kregen toegewezen in Amsterdam.'

Tijdens de asielprocedure kwamen er extra problemen om de hoek kijken, want Palestina is geen erkend land. In die periode kregen zijn dochter en hij het predicaat 'stateloos'. Hij benadrukt dat er meer asielzoekers zijn die op dit obstakel stuiten. Wat wel soepel verliep, was het

krijgen van het burgerservice-nummer. Destijds kreeg hij dit binnen een half jaar. Sinds augustus 2023 heeft hij de Nederlandse nationaliteit. Inmiddels is ook de rest van het gezin in Nederland. In zijn hart zou hij graag naar huis willen.

‘Bijna iedereen in mijn gezin wil het liefste naar huis, maar ik voel me goed hier. Hier is het veilig en er is voedsel. Maar om weer les te kunnen geven moet mijn Nederlands beter worden. Nederlands is een moeilijke taal. Hier in Amsterdam spreekt bijna iedereen Engels. Handig, maar het helpt niet om beter Nederlands te leren spreken.’

Alborsh grijpt dit moment aan om een misverstand uit de weg te ruimen. Sommige mensen denken dat asielzoekers tienduizend euro in handen krijgen. Dát is niet waar, legt hij uit. ‘Dit budget is beschikbaar voor asielzoekers om de taal te leren. Het bedrag is bedoeld om je lessen te betalen totdat je een bepaald niveau hebt bereikt. Ik heb er vaart achter gezet. Mijn kosten bedroegen vijftienhonderd euro.’

De dochter met wie hij gevlucht is, spreekt heel goed Nederlands. Ze is nu twaalf jaar en zit op de havo. Het gaat beter met haar gezondheid. Zijn vrouw heeft haar eigen asielprocedure doorlopen, net als een van hun dochters. Die is namelijk boven de 16 jaar. Hun jongste kind is hier geboren. Tijdens een aanval in Gaza kwam een van hun kinderen, een zoontje van één jaar, om het leven. Hun huis in Gaza was twee keer doelwit van een aanslag, in 2006 en 2010. Recent is hun woning bij een van de bombardementen totaal verwoest. De foto's van de overblijfselen van het huis en de omgeving spreken boekdelen. Het gevolg is dat dit gezin geen onderkomen meer heeft in Gaza.

Hoewel hij ontzettend blij is met hun woning in Amsterdam, hoopt hij dat zijn gezin op een moment een groter huis vindt,

vooral in verband met zijn autistische zoon. ‘We hebben meer ruimte nodig, ook omdat mijn zoon wat te luidruchtig is voor gehorige woningen.’ Alborsh klaagt niet, maar in Gaza woonde hij met zijn gezin in een huis dat gerust een villa genoemd mag worden. Dan is een sociale huurwoning even slikken.

Meer een smalle kast dan een cel

Begin jaren 90 vond er in Gaza een opstand plaats tegen de bezetting door Israël, bekend als de Intifada. Een van de acties was het gooien van stenen richting Israëlische militairen. In som-

het om een straf van twee maanden. Tot slot werd hij op 22 juni 1991 midden in de nacht thuis opgepakt, zeventien jaar oud, en moest hij een jaar de gevangenis in.

‘De soldaten behandelden je niet als kind, maar als crimineel. Dat vond ik griezelig. Ik werd meerdere keren ondervraagd. Ze vroegen naar namen en feiten. In 1991 werd ik naar een cel gebracht die zo klein was dat ik er niet eens in kon liggen. In feite was het meer een smalle kast dan een cel. Het was bijna niet mogelijk om er te zitten en je benen goed te strekken. Daar ben ik eenentwintig dagen vastgehouden

‘Er kwamen extra problemen om de hoek kijken, want Palestina is geen erkend land’

mige gevallen ging het om molotovcocktails, maar de jonge Moueen hield het bij stenen. ‘Iedere jongen van mijn leeftijd deed dat in die tijd. Het hoorde erbij. Ik ben drie keer neergeschoten, twee keer met echte kogels en één keer in de benen met rubberen kogels. Van die drie keer was één keer kante boord.’

Veel jongeren gooiden met stenen, maar niet iedereen werd opgepakt. Alborsh wel. De eerste keer toen hij vijftieneneenhalf was, hij moest drie dagen naar de gevangenis. Een jaar later ging

den zonder dat iemand me mocht bezoeken.’ Wanneer je in Nederland in beperking zit, dan mag je advocaat je bezoeken. Bovendien werd Alborsh hard geslagen op gevoelige plekken.

‘Tijdens die eenentwintig dagen mocht ik me niet omkleeden en ik kreeg amper de kans om me te wassen. Mijn eten was meestal koud. Ik kreeg iets om mijn behoeften in te doen, wat om de drie dagen werd gelegegd. De verhoren vonden zowel overdag als 's nachts plaats. Daarna ging ik naar een gevangenis in de Negev-woestijn, waar alle Inti-

fada-activisten naartoe werden gebracht. Daar werd het vijftendertig tot veertig graden. We waren amper beschermd tegen de hitte. Deze gevangenis bestond niet uit een stenen gebouw, maar uit tenten. Op 23 juni 1992 kwam ik vrij. Die datum zal ik nooit vergeten!’

Na deze periode had Alborsh een nieuwe uitdaging: Roemeens leren. ‘Een jaar later ging ik naar Roemenië om daar te studeren. Mijn broer was daar al, ook voor zijn studie. We kozen voor een opleiding in Roemenië omdat in dit land studeren veel goedkoper was dan in andere landen. In 2004 keerde ik terug naar Gaza. Bij de grens werd ik aangehouden. Waar kwam ik vandaan? Wat had ik in Roemenië gedaan? Dat kon ik eenvoudig aantonen. Ik mocht Gaza in, maar tot 2006 mocht ik het gebied niet verlaten.’

Know their names

Alborsh is een van de mensen achter het initiatief *Know their names*. Op internet worden zoveel mogelijk namen verzameld van mensen die zijn omgekomen sinds de aanval van Israël op Gaza. Het motto luidt: Ze zijn geen nummers, ze zijn mensen. Ze hebben namen, ze hadden dromen. ‘We willen niet dat de slachtoffers worden vergeten en er alleen maar cijfers worden genoemd. Hun namen moeten worden genoemd, zodat ze herdacht worden als persoon.’

Het aantal familieleden dat zijn vrouw en hij hebben verloren is inmiddels opgelopen tot vijfenzeventig. ‘Voor zover bekend, want er liggen nog steeds mensen onder het puin.’

Alborsh is de organisator van het dagelijkse protest bij het Centraal Station in Amsterdam, met als doel een volledig staakt-het-vuren. Hij benadrukt dat hij geen hekel heeft aan Joodse mensen. ‘Wel aan de rechtse Israëlische regering die ons dit aandoet.’

Zijn gedachten gaan uit naar Gaza. ●

TINEKE BENNEMA

Journalist en historicus.

Onderhandelen over vrede met Hamas

De oorlog tussen Israël en Hamas wordt niet alleen steeds gruwelijker maar krijgt ook steeds absurdere trekken. Hier volgt een kleine selectie van wat ik de laatste dagen las.

Door de enorme kosten voor de oorlog tegen Hamas, geschat op tussen de 50 en 60 miljard dollar, heeft het Israëlische ministerie van Financiën voorgesteld 10 ministeries, gekwalificeerd als 'overbodig', te sluiten. Daaronder is ook het 'ministerie van Nederzettingen en Nationale Missies'. De kosten zijn onder andere zo hoog opgelopen omdat Israël burgers die wonen aan de grens met Zuid-Libanon na 7 oktober heeft geëvacueerd naar het zuiden, waar ze al die maanden in luxe hotels bivakkeren.

De ruzies in het Israëlische kabinet van nationale eenheid over het uitblijven van oorlogsresultaten zijn inmiddels zo hoog opgelopen dat president Herzog openlijk heeft opgeroepen het 'kibbelen' te staken omdat dat in het voordeel van Hamas werkt. Zijn klemmend beroep kwam nog voordat de veiligheidsdienst Shin Beth het kabinet waarschuwde dat een van de generaals, Yehuda Fox, met de dood wordt bedreigd door de extreemrechtse kolonisten, op wie minister van Veiligheid Ben-Gvir steunt. Ook de conflicten binnen de samenle-

ving zijn toegenomen. Woedende families van gegijzelden overstemden met hun geschreeuw in de Knesset een speech van premier Benjamin Netanyahu. Premier Netanyahu zegt inmiddels te overwegen de naam van de oorlog, Zwaarden van IJzer, te veranderen. Misschien heeft dat ermee te maken dat hij zijn doelen, het uitgeschakelen van Hamas en diens leiders, maar niet bereikt.

Aan Palestijnse kant vonden er voor het eerst in de christelijke geschiedenis geen feestelijkheden plaats in Bethlehem rond de geboorte van Jezus. De pasgeboren heiland lag niet in een kribbe, maar in een kefiyah gewikkeld, de Palestijnse zwart-wit geblokte sjaal tussen een hoop puin, uit solidariteit met het lijden van alle Palestijnen. In de buurt van de Geboortekerk stond ook een couveuse, met daarin een zwarte baby, verwijzend naar de couveuses in Gaza-stad die niet meer functioneerden nadat Israël de elektriciteit tot het hele gebied had afgesloten.

Opmerkelijk was ook dat de UNRWA, de VN-organisatie die de belangen van Palestijnse vluchtelingen behartigt, heeft verklaard dat er in de Gazastrook nergens meer een veilige plek is voor de mensen. VN-functionaris Gemma Cornell zei dat het is alsof 'mensen over een menselijk schaaakbord' heen en weer worden geschoven.

Verder las ik in de Arabische media dat het stelsel van de kilometers tunnels, de Hamas Metro, soms bestaand uit drie lagen boven elkaar, Hezbollah in Libanon heeft geïnspireerd tot de aanleg aldaar.

Bovendien reageerde Hamas in de eerste instantie verrassend genoeg negatief op het staat-het-vurenplan van Egypte. Ondanks het enorme verlies aan burgers, terwijl ik die schrijf 21.000, onder wie 8000 kinderen, nog eens 9000 vermisten en nog veel meer gewonden, voelt de beweging zich sterk genoeg om de strijd tegen het Israëlische leger voort te zetten.

Ondanks de grote kosten zijn beide kanten nog lang niet oorlogsmoe. Netanyahu schreef in een opiniestuk in de Wall Street Journal dat hij drie voorwaarden ziet voor vrede: Hamas te vernietigen, Gaza te demilitariseren en de hele Palestijnse bevolking te 'deradicaliseren'. Dat hij daarbij niet het bevrijden van de gijzelaars noemde, zal de gemoederen thuis niet tot bedaren hebben gebracht.

Hamas heeft tot doel Israël van de kaart te vegen, maar, pragmatisch als de beweging is, neemt het genoeg met een land naast Israël op de grenzen van 1967. Terwijl het aantal Palestijnse burgerslachtoffers met de dag toeneemt, het aantal gedode Israëlische soldaten ook en er berichten komen van doorlopende aanmelding van Gazaanse

jongeren bij Hamas, neemt de internationale druk toe om onderhandelingen voor het staakt-t-vuren en duurzame vrede te beginnen.

Dat wil dus zeggen ook onderhandelen met een delegatie van Hamas onder de vleugels van de Palestijnse Autoriteit. Misschien moeilijk te verteren, niet alleen voor Israël maar ook voor het westen. Maar, aartsvijanden als Serven en Bosniërs, katholieken en protestanten in Ierland, en Israël en de PLO gingen voor. Israël erkende tot 1993 geen enkele vertegenwoordiger van het Palestijnse volk en de PLO was staatsvijand nummer 1. De fracties van de organisatie waren verantwoordelijk geweest voor gruwelijke bomaanslagen, vliegtuigkapingen en gijzelingen. Toch ging premier Rabin uiteindelijk met de verafschuwde Arafat om de tafel. Er waren een intifada en een Golfoorlog voor nodig. En er kwam vrede tot stand in Oslo.

Want vrede sluit je niet met een vriend, maar met de vijand. Laten we wel zijn, in Qatar, Warschau en Cairo praten delegaties van Israël en Hamas al maanden met elkaar, niet alleen over gijzelaars, maar ook over staakt-t-vuren, toevoer van hulpgoederen, vervoer van patiënten en corridors. Vredesonderhandelingen zullen een logische stap zijn. Nee, dat moeten ze zijn. •

**THOMAS
VON DER DUNK**

Publicist.
Cultuurhistoricus.

Is Israël een westers koloniaal project?

De oorlog in het Midden-Oosten begint ook het Westen steeds meer te splijten en een bedreiging te vormen voor onze eigen interne maatschappelijke stabiliteit.

Dat valt niet los te zien van een drietal belangrijke ontwikkelingen, waardoor het traditioneel onverkorte en onvoorwaardelijke pro-Israëlgeluid in Amerika en Europa op steeds meer weerstand stuit: de veranderde machtsbalans in de wereld, de veranderde samenstelling van de bevolking en de emancipatie van niet-westerse migranten.

Kort samengevat: het gewicht van landen als Brazilië, India en Indonesië is de afgelopen halve eeuw enorm toegenomen, en daarmee ook van dat van hun opinie – om van China te zwijgen. Hetzelfde geldt voor Afrika en de Arabische wereld zelf.

Door immigratie vanuit de hele wereld wordt hun opinie nu ook in het Westen steeds meer courant, omdat de nazaten van die migranten, inmiddels een belangrijk deel van de kiezers en mondiger dan hun voorouders, zich nu ook steeds luid over de politiek van hun nieuwe westerse thuisland laten horen – de nationale zowel als de internationale. Mede daardoor verschuift in veel gevallen het perspectief, zowel bij actuele kwesties als bij de kijk op

het verleden – van de stichting van Israël tot de slavernij.

Vermoedelijk roept geen conflict zulke hoogoplopende emoties op als dat om het Heilige Land. Twee volken met hun eigen onverwerkte trauma's – Shoah versus Nakbah – staan hier tegenover elkaar, waarbij het tweede trauma voortvloeide uit de verwerking van het eerste. Een Europese schuld is hier op een Arabische buitenstaander afgewenteld. Zij die in het Westen als slachtoffers golden, zijn daarmee in de ogen van de rest van de wereld daders geworden.

Fundamenteel verschil: in het Westen geldt de Shoah als hét belangrijkste historische morele ijkpunt voor de politiek. Elders wordt die als een interne westerse zaak beschouwd, wat de facto ook juist is: Hitlers genocide vond volledig plaats binnen de grenzen van het Europese continent. Voor het niet-Westen vormt derhalve niet de interne westerse Shoah, maar het externe westerse kolonialisme het morele ijkpunt. In dat perspectief wordt vervolgens ook Israël gezien.

En vanuit dat perspectief is het logisch dat Israël als een koloniaal project van blanke westerlingen wordt beschouwd. Het voldoet ook objectief aan een aantal wezenlijke voorwaarden daarvan. Het dankt zijn ontstaan aan westerse grootmachten; de bevolking bestaat – naast een bescheiden aandeel aan

Vanuit dat perspectief is het logisch dat Israël als een koloniaal project van blanke westerlingen wordt beschouwd

autochtone joden – voor een groot deel uit westerse migranten; het niet-joodse deel van de oorspronkelijke bevolking (aan wie niets gevraagd werd) werd tot tweederangsburgers gereduceerd; de kolonisatie vond plaats zonder met lokale culturele tradities en maatschappelijke structuren rekening te houden.

Dat veel joodse immigranten tegelijk zelf vluchtelingen waren, die hier hoopten een veilig nieuw thuis te vinden, doet daar niets aan af. Het een sluit het ander namelijk niet uit, zoals vaak wordt gesuggereerd. Daarin schuilt naast de tragiek ook de complexiteit van een en ander.

De sympathie buiten het Westen ligt duidelijk bij de Palestijnen. Dat daarbij juist Zuid-Afrika Israël wegens genocide voor het Internationaal Gerechtshof daagt, is geen

toeval. Niet alleen herkent het – indachtig Mandela's mantra over hun wederzijdse lotsverbondenheid – in de onderdrukking van de Palestijnen de eigen apartheid van weleer terug. Ook heeft Israël indertijd het Apartheidsregime actief gesteund.

Daarmee slaat het conflict automatisch over op Amerika, waar de joodse bevolking vanouds achter Israël staat, terwijl niet alleen de steeds mondigere Arabische migranten, maar ook de Afro-Amerikanen duidelijk partij kiezen voor de Palestijnen. Bij de laatste speelt zowel Zuid-Afrika als gidsland, als een oude spanning tussen joden en zwarten binnen de VS zelf een rol. Denk aan de Nation of Islam van Malcolm X en Louis Farakhan, niet geheel van antisemitische smetten vrij.

Daarmee dreigt ook Bidens herverkiezing in gevaar te komen, want juist in een aantal swing-states is de steun van het Arabische electoraat essentieel. Dat dreigt straks thuis te blijven, omdat Washington weigert door een eigen machtswoord aan de Israëlische oorlogsvoering een einde te maken. Daardoor wordt buiten het Westen de koloniale interpretatie van het conflict versterkt en isoleert het Westen zichzelf. En door op háár beurt weer daarvan onvoldoende afstand te nemen, gooit Europa wereldwijd de eigen glazen in, hersenloos Nederland vooraan. •

TAYFUN BALCIK

Programmacoördinator
bij The Hague Peace
Projects voor de Armeens-
Koerdische-Turkse
werkgroep. Lid van de
Nieuw Amsterdam Raad
(Pakhuis de Zwijger).

Wij zijn allemaal Hrant Dink

In Agos, de krant die de vermoorde Turks-Armeense journalist Hrant Dink samen met andere Armeniërs heeft opgericht, staat in een kort online bericht: 'De dader van de moord op Hrant Dink was 17 jaar toen hij 17 jaar geleden Hrant Dink doodschoot. Hij loopt nu vrij rond. De opdrachtgevers zijn nog steeds in functie. Het rechtsproces was een schande. De moord op Hrant Dink is een grote schandvlek op de geschiedenis van dit land.'

Ik moet aan oude Turkse films denken over bloedvetes. Om de 'eer' van de familie te redden, werden jongeren gebruikt om diegene die de eer van de familie had geschonden om te leggen. Die geschonden eer kon trouwens van alles zijn, bijvoorbeeld een dochter die er met haar geliefde vandoor was gegaan. De jonge dader, een broer meestal, zou, profiterend van het jongerenstrafrecht, een paar jaartjes in de bak moeten zitten en dan weer vrijkomen. De ouderen, die de opdracht tot de moord hadden gegeven, bleven in de schaduw met hun kwaadaardige opvattingen.

Precies zoals vorig jaar lijkt te zijn gebeurd met de vrijlating van Ogün Samast, de moordenaar van Dink. Alleen ging het in dit geval niet om 'de eer' van een familie, maar die van de gehele Turkse

Wie de opdrachtgever was, zullen we hoogstwaarschijnlijk nooit achterhalen

natie. Politieofficiërs gingen na de moord in 2007 zelfs met Samast op de foto, die een Turkse vlag vasthield. Samast zou vanuit die nationalistische denktrant ook uit mijn naam Dink hebben vermoord. Een moord op je geweten vanwege Turkse trotsgevoelens en daarmee poseren, tja.

Overigens, de jonge man van toen, die nu op 34-jarige leeftijd vrij rondloopt, wil zijn naam veranderen. Samast wil niet meer worden geassocieerd met Samast, zodat hij verder een rustig bestaan kan opbouwen. In de schaduw, waar zijn opdrachtgevers ook vertoeven.

Er zijn veel wilde theorieën over de zogenoemde opdrachtgevers van de moord op Dink. Zo worden de fascistische Grijsse Wolven genoemd, de huidige bondgenoten van Erdogan's AKP. Maar ook wordt er gewezen naar de Gülenisten, de voormalige bondgenoten van de AKP en de favoriete zondebok van de regering na de couppe-

ging. Ook de top van het toenmalige seculiere Turkse leger, dat nu strak in handen is van de islamist Erdogan, komt veelvuldig langs als mogelijke beramer van de moord.

Wie de exacte opdrachtgever is, zullen we hoogstwaarschijnlijk nooit meer achterhalen. Alle wegen leiden niettemin naar de donkere ruimtes van de Turkse staat, ook wel beter bekend als de deep state. Die is sowieso een kerkhof van duizenden onopgeloste en onbestrafte moorden, vermissingen en genocides op Koerden, journalisten en andere onschuldige burgers. Allemaal uit naam van die verdomde Turkse eer, die nu in Turkse kringen weer opgeld doet vanwege de omgekomen soldaten in Noord-Irak in de strijd tegen de Koerdische PKK.

Dink moest zelfs voor de rechter verschijnen, omdat hij het 'Turkendom' zou hebben beledigd. De juridische basis van zijn vervolging was artikel 301 van het Turkse

strafrecht. Dit werd tegen hem in stelling gebracht toen Dink in 2004 in zijn krant Agos wees op de Armeense roots van Sabiha Gökçen, het pleegkind van Atatürk en de eerste vrouwelijke piloot van Turkije. Zij moest trouwens, op bevel van haar pleegvader, de opstandige Koerden platbombaraderen in Dersim. Moet je nagaan: een vrouw die de Armeense Genocide overleeft, volledig verturkt en dan meedoet aan de genocide op een ander volk.

Zonder Hrant Dink en zijn krant Agos zou dit verhaal nooit wereldkundig zijn gemaakt. Hij koos ervoor om zich niet aan te passen aan de nationalistische mores van Turkije, ook zijn vaderland, maar wilde met opgeheven hoofd als Armeen voor de dag komen. Dat moest hij jammer genoeg met de dood bekopen.

Zijn moordenaars verschuilen zich achter Ogün Samast, de nu 34-jarige Turk die af wil van zijn eigen naam, maar toch altijd zal worden herinnerd als de moordenaar van Hrant Dink. De Armeen wiens naam en strijd de hele wereld juist kent. Uit de schaduw en in het hart van de mensheid, naast helden zoals Martin Luther King, Mahatma Gandhi en Nelson Mandela. Ook 17 jaar na zijn dood, roep ik: 'We zijn allemaal Hrant. We zijn allemaal Armeniërs.' Nu de rest van de Turken nog. •

LODY VAN DE KAMP

Rabbijn en publicist.

Voor de wederopbouw van Gaza is meer nodig dan beton en stenen

Nederland heeft afscheid genomen van minister Sigrid Kaag. Zij heeft de bijzondere taak van VN humanitair- en wederopbouwcoördinator voor Gaza op haar schouders genomen.

Op dit moment woedt de oorlog daar nog in volle hevigheid. En niet alleen in Gaza zelf, er zijn ook voortdurend beschietingen en oorlogsdreigingen aan de andere kant van de grens, in Israël. Daarnaast dreigt een tweede front in het noorden van Israël. Dus vijandigheden en krijgsverrichtingen alom.

Te midden van dit geweld gaat mevrouw Kaag aan de slag. Ondanks de bombardementen, de beschietingen, de slachtoffers, de verwoestingen. We hebben het over wederopbouw en hulp. Gebouwen worden nog steeds in puin geschoten. Maar we denken nu al na over herstel en wederopbouw.

Deze ontwikkeling is verstandig. Een wapenstilstand, laat staan een vrede, lijkt nog heel ver weg maar die vrede moet er ooit komen. Tachtig jaar strijd eindigde in 1648 bij de Vrede van Münster. De verschrikkingen van de Eerste Wereldoorlog werden in 1919 afgesloten met het Verdrag van Versailles. En in 1945 werden, dichterbij huis, in Hotel de

Wereld in Wageningen de handtekeningen gezet die een einde maakten aan de Duitse bezetting van Nederland. Ook in Gaza wordt het ooit weer stil.

In de pers klonken over mevrouw Kaags opdracht termen als 'een monsterklus' en 'mission impossible'. Of dat zo is, we zien het wel. Zij heeft jarenlang ervaring als beroepsdiplomate. Ze is heel bekend met de regio en de gemeenschappen waar zij mee te maken zal krijgen. En zij beschikt over een enorme werklust. Het lijkt mij dat zij voldoende baggage heeft om te weten waarom zij 'ja' heeft gezegd.

Op een zeker moment wordt het stil in Gaza. Troepen trekken zich terug. Puin wordt geruimd. Nieuwe fundamenten worden gelegd. De eerste appartementen verrijzen. Ziekenhuisafdelingen openen opnieuw hun deuren. Mevrouw Kaags wederopbouw wordt zichtbaar.

Maar wederopbouw bestaat niet alleen uit beton en stenen. Er is meer. Oorlog brengt altijd verdriet, woede, haat, angst, uitzichtloosheid en nog heel veel meer. Aan beide kanten van het conflict. Hoe wordt dat hersteld? Hoe kunnen vijanden elkaar weer zien als bondgenoten? Als naaste burens die samenwerken aan een bloeiende samenleving in de regio? Dat

Het lijkt mij dat Kaag voldoende baggage heeft

gaat Sigrid Kaag niet doen.

In mijn werk verbind ik jongeren van verschillende afkomst en werelden. We lopen met onze jongeren over het kampterrein van Westerbork. De knullen en meiden waren tot gisteren zeker niet altijd echte lieverdjes. Daarom maken we dit uitstapje met hen. Vlogen op de heenreis vanuit de grote stad de zakjes chips nog door de bus, in dit kamp werd het heel stil. Het verhaal, het verdriet, de ellende van de oorlog, het maakte diepe indruk op onze vrienden.

De zon gaat bijna onder. We nemen afscheid van onze gids. Ze wordt door de jongens en meisjes hartelijk bedankt. Iedereen geeft haar een hand. Yussuf stapt naar voren. 'Mevrouw, ik wil nog één

ding vragen: Hoe zorgt u ervoor dat deze herinnering aan de Holocaust blijft bestaan?' De gids stamelt iets van 'een monument, een museum, Tweede Wereldoorlog'. 'Nee', Yussuf schudt zijn hoofd. 'Als er een of andere rijke vent komt die hier grote villa's neerzet verdwijnen alle herinneringen aan toen!' Yussuf kijkt het kringetje rond. Zijn vinger wijst naar zijn vrienden. 'Moeten wij, met ons allen, niet zorgen dat dit nooit vergeten wordt?' De jongens, de meisjes, de boefjes van gisteren, knikken allemaal hardgrondig 'Ja!'.
•

Steden worden herbouwd, wegen worden hersteld. Gaza komt weer tot leven. De zichtbare vernietiging verdwijnt. Onder het toezien van mevrouw Sigrid Kaag. Maar de pijn blijft, de gevoelens van vijandschap, de angst voor elkaar, de wederzijdse beeldvorming. Wie bouwt de mensenband weer op? Dat kan de VN-coördinator niet doen.

Wij, aan beide kanten van de grens, moeten elkaar diep in de ogen kijken. We moeten luisteren naar die wijze woorden van Yussuf. 'Moeten wij daar niet voor zorgen?' En dan met ons allen knikken, over de grenzen van de oorlog heen. 'Ja, dat gaan wij doen!' •

Deze groep zet zich al jaren in vo

Na 7 oktober regende het opeens telefoontjes bij BDS Nederland, de beweging die zich al meer dan tien jaar inzet voor de Palestijnse zaak. 'Eindelijk wilden ze met ons praten. Maar de media waren niet geïnteresseerd in ons verhaal: het ging hen alleen om welke vlaggen er werden vertoond op demonstraties en welke leuzen er werden geroepen.'

DORIEN BALLOUT, BDS

'Het regende telefoontjes'

een demonstratie met sprekers? We hadden al snel door dat we geen demonstratie konden organiseren waarbij iedereen zijn mond moest houden. Dat kon niet met al die Palestijnse slachtoffers. Daarom kozen we toch voor een demonstratie met een line-up aan sprekers. Op 15 oktober vond onze eerste grote landelijke demonstratie plaats, waar 15.000 mensen op af zijn gekomen.' Onder andere BIJ1, de vluchtelingenorganisaties We Promise en Migreat en Activistenpartij VvA steunden deze protestmars. Het was echter niet de eerste demonstratie voor Palestina na 7 oktober. Dat was de betoging die op 8 oktober in het centrum van Rotterdam werd georganiseerd door Samidoun, een internationale solidariteitsbeweging met Palestijnen in Israëlische gevangenissen.

Opeens waren de Nederlandse media ook geïnteresseerd in BDS Nederland, vertelt Ballout. 'Het regende telefoontjes bij ons. Maar journalisten waren niet geïnteresseerd in ons verhaal, ze wilden weten welke vlaggen er op protestbijeenkomsten werden gedragen door demonstranten en welke leuzen er werden geroepen.' Ook op televisie was de sfeer nogal pro-Israël, vervolgt ze. 'In talk-

● EWOUT KLEI

An het woord is Dorien Ballout, algemeen bestuurder bij BDS Nederland. BDS staat voor boycot, desinvesteringen en sancties. Het doel van de wereldwijde BDS-beweging is een culturele, economische en wetenschappelijke boycot van Israël, zodat er een einde komt aan de bezetting van Palestina en de onderdrukking van het Palestijnse volk.

BDS Nederland werd in 2012 opgericht als de stichting Dienst- en Onderzoekscentrum Palestina, docP. Doel van docP

was om de acties voor Palestina in Nederland te ondersteunen, te bundelen en versterken. Sinds 2020 gebruikt docP de naam BDS Nederland, samen met het internationale BDS-logo.

Dorien Ballout is een van de vier bestuurders van BDS Nederland en zet zich dagelijks twee tot drie uur in voor de Palestijnse zaak, vertelt ze. 'Maar sinds 7 oktober is ons werk enorm toegenomen. Op Instagram hebben we nu dubbel zo veel volgers en er zijn honderden extra abonnees op onze nieuwsbrief. We hebben er tien vrijwilligers bijgekregen, een verdubbeling. Verder is ons donateurenbestand verdubbeld en kregen we vijf keer zo veel geld binnen dan normaal. Sinds 7 oktober zijn we gegroeid als organisa-

tie. Je kunt je aansluiten bij BDS als individu of als organisatie. Er zijn nieuwe organisaties bij gekomen, opgericht door lokale activisten. Daarnaast zijn bestaande organisaties zich bewust geworden van ons en van elkaar. We zijn nu alles aan het stroomlijnen.'

De gebeurtenissen van 7 oktober waren voor Ballout en andere BDS-bestuurders een grote schok, vertelt ze. 'Het was verschrikkelijk heftig, wat er gebeurde. We hadden op die dag zelf geen contact met elkaar, maar in de dagen erna natuurlijk wel. Al snel werd duidelijk dat Israël keihard zou terugslaan. En dat er heel veel doden aan de Palestijnse kant zouden gaan vallen. Moesten we wel of niet demonstreren? En moesten we een stil protest organiseren of

oor de Palestijnen

shows waren nu wel veel pro-Palestijnse gasten aanwezig. Maar zij moesten wel eerst Hamas veroordelen voordat er over hun standpunt mocht worden gepraat. Tafelgasten die Israël steunden hoefden daarentegen geen afstand te nemen van de decennialange apartheid en het huidige grove geweld van het Israëlische leger tegen Palestijnse burgers.'

Diverse media en politici vielen ook over de pro-Palestijnse leus 'From the river to the sea, Palestine will be free'. Ballout vertelt dat deze leus geen onderwerp van interne discussie was bij BDS Nederland. 'Het is geen oproep tot etnische zuivering van Joden. Het drukt de wens uit dat de Palestijnen vrij zijn van apartheid en onderdrukking. De kritiek op deze leus is een afleidingsmanoeuvre, net als de discussie over zogenaamde Hamas-vlaggen (Tawheed-vlaggen, waarop de islamitische geloofsbelijdenis staat, red.) bij demonstraties. De discussie moet gaan over de genocide die er nu plaats vindt tegen de Palestijnen. De rest is triviaal.'

Sowieso schieten de meeste media enorm tekort als het over de berichtgeving over Palestina gaat, vindt Ballout. 'Na 7 oktober was er opeens heel veel aandacht voor ons, daarvoor niet en sinds eind november ook niet meer. Dit terwijl de onderdrukking van de

Palestijnen niet iets is van gisteren en nog steeds doorgaat.' Ballout vindt het principieel verkeerd dat sommige media zogenaamd geen partij willen kiezen, terwijl het zonneklaar is dat Israël de onderdrukker is en de Palestijnen de slachtoffers. Ook vindt ze het enorm storend dat er nu opeens gesproken wordt over Gaza als een 'openluchtgevangenis', terwijl de Gazastrook nu al zestien jaar wordt belegerd door Israël. '95 procent van het water in Gaza is

'We zijn tegen iedere vorm van racisme'

ondrinkbaar. Wat houdt die jarenlange blokkade van Gaza eigenlijk in voor de mensen die er wonen? De NOS en zelfs het NRC hebben hier nooit een kritisch item over gemaakt. Ze zijn nalatig geweest.'

Ook over sociale media is Ballout kritisch. 'Sociale media zijn essentieel voor ons werk. We laten daarop beelden zien die je niet kunt negeren. Je kunt niet zwijgen als je ziet dat Israël kinderen vermoordt. Via sociale media bereiken we mensen, kondigen we ook onze acties aan. Daarom is het zo kwalijk dat Facebook en vooral Instagram onze content verwijderden.'

Tot zover de media en sociale media, hoe zit het met de kritiek van de tegenpartij, de supporters van Israël? Heeft BDS na 7 oktober veel haat over zich heen gekregen? Volgens Ballout valt dit eigenlijk wel mee. 'Natuurlijk waren er demonstranten die leuzen riepen waar wij het niet mee

eens waren, maar zij werden overstemd door het pro-Palestijnse geluid. Ook kregen we af en toe weleens vervelende mailtjes, maar niet significant meer dan anders.'

En de inhoudelijke kritiek? Criticasters verwijten de BDS-beweging al jarenlang antisemitisme. Ballout trekt zich daar niets van aan, vertelt ze. 'Onze strijd is tegen Israël, kolonialisme en apartheid, het heeft niets met het jodendom te maken.'

Een ander verwijt, dat hier nauw mee samenhangt, is selectieve verontwaardiging. Criticasters stellen dat moslims en links zich alleen maar met Israël bezighouden en andere mensenrechtenschendingen – de genocide op de Oeigoeren in China of het bombarderen van de Koerden door Turkije – negeren. Dat Israël er altijd wordt uitgepikt, komt doordat Israël een Joodse staat is, aldus de critici.

Ballout maakt meer tijd vrij om dit verwijt tegen te spreken. 'BDS is een internationale organisatie die door de Palestijnen is opgericht. Het is daarom niet meer dan logisch dat de Palestijnen en degenen die solidair zijn met hun pijlen richten op Israël, de partij die de Palestijnen hun vrijheid ontzegt, en niet op bijvoorbeeld Noord-Korea. Daarbij is de BDS-beweging intersectioneel en solidair met bijvoorbeeld Black Lives Matter, de Rohingya in Myanmar, de Oeigoeren in China, de inheemse volkeren overal ter wereld en de LHBTQIA+-gemeenschap. We zijn tegen iedere vorm van racisme en discriminatie inclusief antisemitisme. *Racism and Racial Discrimination are the Antithesis of Freedom, Justice and Equality* (Racisme en raciale discriminatie zijn het tegengestelde van vrijheid, gerechtigheid en gelijkheid), stelt de internationale BDS-beweging dan ook. Om die reden zie je onze activisten ook bij demonstraties voor deze groeperingen en tegen Zwarte Piet, FvD

en de PVV. Hierin verschillen we met de pro-Israëldemonstranten die het verwijt van selectieve verontwaardiging als 'argument' gebruiken. Zij spreken zich namelijk nooit hierover uit, althans, ik heb hen hierover nooit gehoord.'

Maar er is nog een ander argument, dat Ballout belangrijker vindt. 'In geen enkele andere internationale kwestie zijn Nederland, de Europese Unie en de Verenigde Staten zo medeplichtig als in het geval van de bezetting van Palestina. Dit probleem is gecreëerd en wordt in stand gehouden door én voor het koloniale Westen ten behoeve van onze politieke invloed in de regio, de wapenhandel, de handelsroutes en de gas- en oliewinning. Vergeet niet: er zit gas in de zee voor Gaza. Het gaat het Westen helemaal niet om Israëlische levens en al helemaal niet om Palestijnse levens. Premier Mark Rutte zei het zelf in een debat in oktober: hij is niet voor een staakt-het-vuren omdat we moeten denken aan onze belangen in de regio.'

Wat zijn ten slotte de plannen van BDS Nederland voor 2024? Ballout: 'We gaan verder met onze campagnes. Onder andere tegen de busmaatschappij EBS die in Israëlische handen is en tegen Booking.com, dat hotelovernachtingen aanbiedt in de bezette gebieden. We verwachten weinig van Den Haag, waar we nu een hele rechtse Tweede Kamer hebben en de dreiging van een kabinet met de PVV. Daarom zullen we ons richten op de lokale politiek, op een academische boycot – geen samenwerking meer met Israëlische universiteiten – en een culturele en economische boycot van Israël. In sommige Europese steden zijn er 'apartheidsvrije zones'. Steden als Luik, Verviers en Barcelona hebben verklaard niet langer in zee te gaan met apartheid: met overheden en bedrijven die de Israëlische apartheid ondersteunen. We willen in Nederland ook zulke zones.' ●

DORIEN BALLOUT, BDS

Waarom ik mijn GroenLinks-lidmaatschap heb opgezegd

● ANA KARADAREVIC

Het was midden in de nacht en ik schrok wakker van een loeiharde mannenstem. De stem werd versterkt door speakers en klinkt vanuit vluchtelingenkamp Qalandia. Het is de muezzin, die oproept tot het gebed. Qalandia staat er sinds 1949 en bevindt zich tussen Ramallah en Jeruzalem. Ik overnachtte aan de overkant van de weg, hooguit tien meter verwijderd van het vluchtelingenkamp. Ik was er op uitnodiging van een Palestijnse die bevriend is met mijn reisgenote, een Nederlandse vriendin die Palestina en Israël vaker heeft bezocht.

Het was november 2017 en de vriendin en ik waren op vakantie in het mediterrane Tel Aviv, dat we tijdelijk verlieten om de Palestijnse vriendin te bezoeken. We bezochten Ramallah. Het was er druk, kleurrijk, stoffig en aangenaam warm. Automobilisten reden in een slaktempo over het Yasser Arafatplein.

We gingen met de taxi naar checkpoint Qalandia om terug te keren naar Jeruzalem. We maakten de oversteek per bus, die voornamelijk Palestijnen vervoert. Twee Israëlische soldaten, een jongeman en een jonge vrouw met geweren, stapten de bus in. Met gespannen blik tuurden ze naar de passagiers. Ik kromp onwillekeurig in elkaar. Na wat voelde als een eeuwigheid verlieten ze de bus en mocht de chauffeur doorrijden.

Eenmaal voorbij het checkpoint hielden we een taxi aan die ons naar Jeruzalem bracht. Na het drukke, overbevolkte, volgebouwde Ramallah oogde de snelweg naar Jeruzalem als een enorme lege vlakte, met glooiende heuvels. Ik voelde plots tranen. De vriendin zag het en zei: Zo voelde ik me ook de eerste keer dat ik Palestina had bezocht.

Ik huilde omdat het contrast

tussen Israël en de Westoever me aangreep. Omdat de Palestijnen bijeengedreven en opgesloten zijn op een klein stukje land. Omdat ze overgeleverd zijn aan de nukken en grillen van het Israëlische leger en de kolonisten. Ik probeerde het onder woorden te brengen, mompelde dat ik het niet begrijp waarom een volk een ander volk zo kan behandelen.

Oktober 2023

We spoelen vooruit naar oktober 2023. Zoals veel mensen ben ik ontzettend geschrokken van de grootschalige aanval van Hamas op Israël. Ik kan me niet voorstellen in wat voor nachtmerrie de mensen zijn beland die Hamas gegijzeld heeft, laat staan de doodsangst die de vermoorde Israëli's en anderen voelden in hun laatste bewuste momenten. Het Israëlische leger begon luchtaanvallen op Gaza uit te voeren en is daar, afgezien van een kort staakt-het-vuren, tot op heden nog steeds mee bezig. De Palestijnen zijn nergens veilig: niet in hun eigen huis, niet buiten, niet in een ziekenhuis. Het Israëlische leger bombardeert alles, dag en nacht.

In de Tweede Kamer zijn diverse moties behandeld met betrekking tot de situatie in Israël en Palestina. De fracties van GroenLinks en PvdA, die al een tijdje nauw samenwerken, stemmen onder andere voor een motie van SGP-Kamerlid Chris Stoffer. Hierin wordt een 'maar' geformuleerd met betrekking tot het humanitair oorlogsrecht. De Nederlandse regering wordt verzocht in EU- en VN-verband haar steun uit te spreken voor het Israëlische recht op zelfverdediging.

Er is wat mij betreft geen maar, schrijf ik in de mail waarmee ik vervolgens mijn lidmaatschap van GroenLinks opzeg. De terreurdaad van Hamas is verschrikkelijk en veroordeel ik uit de grond van mijn hart. En net zo verschrikkelijk is het feit dat het Palestijnse volk collectief wordt gestraft. Het leger van Israël voert luchtaanvallen uit op

JONGEN IN GAZA, MEI 2023. BEELD: HOSNY SALAH/PIXABAY

Gaza in de wetenschap dat daarvoor veel burgerslachtoffers vallen. In dat licht vind ik steun voor het Israëlische recht op zelfverdediging ontzettend ongepast.

Het besluit om mijn lidmaatschap van GroenLinks op te zeggen neem ik niet zomaar. Ik denk aan alles wat we weten over de bezetting van Palestijnen door Israël die al meer dan zeven decennia duurt, aan het apartheidsregime dat feitelijk in Israël geldt. Ik denk aan mijn bezoek aan Palestina in 2017. Ik ben me bewust van het feit dat ik na het opzeggen van mijn lidmaatschap moet stoppen als duovoorzitter van GroenLinks Amsterdam en uit de warme gemeenschap moet stappen die een politieke partij is voor haar actieve leden. Maar ik kan niet lid blijven van een partij waarvan de volksvertegenwoordigers stemmen voor een motie die het handelen van Israël steunt.

Dat de fracties van GroenLinks en PvdA hun steun achteraf intrekken, geschrokken door de weerstand onder een groep actieve GroenLinks-leden, is wat mij betreft too little too late. De steun voor de motie-Stoffer was voor mij een druppel. Ik voelde mij weliswaar thuis bij GroenLinks Amsterdam, maar zag de landelijke partij naar het politieke midden bewegen in de samenwerking met de PvdA. Daar had ik niet voor getekend toen

ik lid werd. Bovendien denk ik dat juist principiële linkse partijen hard nodig zijn als tegenwicht aan (radicaal)rechts, als baken van hoop in het huidige gure politieke klimaat.

Rimpeling in de vijver

Hoewel mijn vertrek bij GroenLinks voor mij persoonlijk een ingrijpend besluit was, ben ik mij er uiteraard van bewust dat het slechts een rimpeling in de spreekwoordelijke vijver is geweest. Want de Nederlandse regering blijft Israël steunen. Ondanks de bombardementen van het Israëlische leger, die 20.000 Palestijnse levens hebben geëist. En ondanks het feit dat de Israëlische regering zich niet bovenmatig lijkt in te spannen voor het terughalen van de resterende gijzelaars.

Het enige wat nu nog rest is aandacht blijven vragen voor het lot van de Palestijnen en de gijzelaars. Iedereen die gruwet van deze oorlog kan alleen maar hopen dat de internationale gemeenschap, met name de landen die deze militaire actie steunen, Israël gaan afremmen. Of beter nog, Israël oproepen tot een staakt-het-vuren. Want het handelen van het Israëlische leger en de regering zijn desastreus voor zowel de Palestijnen als de Israëli's. Door deze oorlog is een duurzame vrede tussen de twee volken verder weg dan ooit. ●

YAVUZ BAYDAR

2024 brengt draaikolk

‘Een tweede termijn van Trump kan het einde betekenen van de Amerikaanse democratie zoals we die kennen, en dat zeg ik niet lichtvaardig...’

Alyssa Farah Griffin, de voormalige communicatiedirecteur van Trump, drukt op de alarmknop. Zoals *the Guardian* onlangs meldde, kreeg Griffin bijval van Sarah Matthews en Cassidy Hutchinson, twee andere voormalige stafleden van het Witte Huis uit de tumultueuze tijd dat Trump president was.

De drie vrouwen, die zo dapper waren om hun verhaal te doen voor het Congres, herinneren ons aan de gigantische politieke omwenteling die de wereld in 2024 te wachten staat. We zwaaiden 2023 uit, maar zijn we ons wel voldoende bewust van het politieke slagveld, dat komen gaat, de strijd tussen de afnemende democratieën en het opkomende autoritarisme?

Dit jaar gaan meer dan 3,5 miljard mensen over de hele wereld naar de stembus. Naast de Verenigde Staten zijn er verkiezingen in de Europese Unie, Mexico, India en Indonesië, allen dichtbevolkte gebieden.

Deze kiezers beslissen meer dan ooit over het lot van de politiek zoals wij die kennen.

Andere leiders staan in de rij. Lokale verkiezingen in Turkije, eind maart dit jaar, gaan bijvoorbeeld over veel meer dan het kiezen van burgemeesters en gemeenteraden hier en daar. President Recep Tayyip Erdogan zal waarschijnlijk Istanbul ‘heroveren’, de stad die goed is voor ongeveer 45 procent van de Turkse economie. De ‘herovering’ van Istanbul wordt gezien als de laatste hobbel, voordat Erdogan de democratische structuren van de Turkse staat helemaal afbreekt. Dit zal gevolgen hebben voor de regio, maar ook voor Europa.

De menselijke geschiedenis wordt gevormd door een opeenvolging van cycli; sommige omvatten kortere, andere langere perioden – of tijdperken.

Het wordt steeds zichtbaarder dat we in een draaikolk zijn beland van onderdrukkende regimes die oprukken en schijnbaar niet te stoppen te zijn. Een analyse op de Amerikaanse website *Politico* vestigt onze aandacht op de hardnekkigheid van deze neerwaartse spiraal. Volgens het V-Dem Instituut van de universiteit van Göteborg verliest de democratie voortdurend terrein

aan de autocratie.

‘Er zijn meer gesloten autocratieën dan liberale democratieën – voor het eerst in meer dan twee decennia,’ stelt het V-Dem-rapport over 2023 en voegt eraan toe dat bijna 75 procent van de wereldbevolking momenteel onder autocratisch bewind leeft. Mensenrechtenorganisatie Freedom House sluit zich hierbij aan en legt in detail uit hoe de vrijheden – hoekstenen van elke democratie – ‘voor het zeventiende opeenvolgende jaar’ zijn afgenomen. Autocraten en misdadige populistten winnen, stap voor stap, maar stevig, misbruik makend van de verwarring, ontevredenheid en woede van de menigte en de achterban. Kip of ei? Of, zoals de sceptici zeggen, is het de doodlopende weg van de menselijke natuur?

Inderdaad, een slagveld.

De rechterlijke macht aan de overkant van de Atlantische Oceaan voert een race tegen de klok om Trump te stoppen. Een nieuwe presidentstermijn zal de ruggengraat van de (verbrijzelde) wereldorde in chaos veranderen.

Ondertussen kijken extreemrechtse krachten, verstrikt in negatieve sentimenten van anti-migratie, anti-islam en anti-federalisme, naar de verkiezingen

voor het Europees Parlement. Ze rekenen erop dat ze een meerderheidsblok kunnen vormen, om vervolgens een aanval te lanceren op de ‘Europese waarden’. Hierin opereren Geert Wilders, Filip Dewinter, Marine Le Pen, Giorgia Meloni, Jimmie Akeson, Viktor Orban, Alice Weidel en Tino Chrupalla, zonder haast, eendrachtig, tamelijk zeker van een overwinning.

Als extreemrechtse politici winnen en de kans krijgen om Europa te scheppen zoals zij dat willen, dan heeft dat grote gevolgen voor de rechtsstaat en de mediavrijheid. Het discours van Meloni dringt nu al de Italiaanse rechtsstaat binnen.

Het Hongarije van Orban, dat graag een leidende rol wil spelen in de EU, staat klaar voor advies.

Ondertussen blijft de situatie in Turkije uiterst onstabiel en onvoorspelbaar. Mogelijk wint president Erdogan de lokale verkiezingen. Hij kan ervoor kiezen om het NAVO-lidmaatschap van Zweden uit te stellen als Biden blijft dwarsliggen bij de levering van het befaamde F-16 straaljagerpakket – in afwachting van de verkiezingsuitslag in de VS.

Bereid je in het algemeen voor op wereldwijde turbulentie. Hoop op het beste, maar ga uit van het ergste. •

Dictatoriale grootmachten zetten

Autoritaire staten zoals China en Rusland vormen een bedreiging voor de democratie, schrijft criminoloog Yarin Eski. Uitgerekend partijen die zich van de 'eigen volk eerst'-retoriek bedienen laten zich in met deze regimes.

PVV VIERT VERKIEZINGSWINST OP 22 NOVEMBER 2023. BEELD: NOS JEUGDJOURNAAL/YOUTUBE

● YARIN ESKI

De PVV van de radicaal-rechtse politicus Geert Wilders behaalde – met haar verkiezingsprogramma 'Nederlanders weer op 1,' een monsterzege op 22 november. In België wordt al een tijdje geanticipeerd op een soortgelijke overwinning van (radicaal) rechts bij de verkiezingen die daar in juni worden gehouden. Sterker nog, de ruk naar rechts is een Europese trend. Hongarije, Italië, Zweden; ook zij maakten zeges van radicaal rechts mee, veelal met zorgwekkende en dis-

criminerende gevolgen voor burgerrechten en mensenrechten. Januari vorig jaar beval de Italiaanse regering te stoppen met het registreren van kinderen van homoseksuele koppels. Recenter heeft een openbaar aanklager in Noord-Italië geëist dat drieëndertig geboorteaktes van kinderen van lesbische koppels worden ingetrokken, wat hun toegang tot zorg en onderwijs belemmert. In Zweden mag door een nieuwe wet iedereen preventief bespionneerd worden, zonder dat een concrete verdenking nodig is. Ook de PVV deed ongrondwettelijke voorstellen, waarover nu in de formatie wordt gediscussieerd met de BoerenBurgerBeweging (BBB), de VVD en Nieuw Sociaal Contract (NSC). Wilders zelf zei

'Het Front National in Frankrijk ontving een lening van 9 miljoen euro van een Russische bank'

dat de Nederlandse grondwet gewijzigd *kán* worden. Het feit *dát* gediscussieerd wordt over de grondrechten baart zorgen. Kortom de dreiging voor de

democratische rechtsstaat lijkt van binnenuit te komen.

Maar wat als die dreiging ook uit het buitenland komt en onderdeel is van hybride oorlogsvoe-

Europees radicaal rechts op één

ring?

In 2016 hebben Amerikaanse inlichtingendiensten een groot onderzoek uitgevoerd naar hoe het Kremlin politieke partijen in Europa infiltreert. James Clapper, de directeur van de Amerikaanse nationale inlichtingendienst voerde een uitgebreid onderzoek naar de geheime Russische financiering van Europese partijen, om zo Europese verdeeldheid te bewerkstelligen en op die manier de NAVO te ondermijnen. Er zou in een dossier over Russische beïnvloeding te lezen zijn dat de Russische overheid invloed uitoefent in Frankrijk, Nederland, Hongarije, evenals Oostenrijk en de Tsjechische Republiek, juist vanwege die landen hun locatie als toegangspunt tot de Schengenzone voor vrij verkeer.

Zo zouden toentertijd al voornamelijk extreemrechtse groepen kwetsbaar zijn voor dergelijke beïnvloeding, waaronder Jobbik in Hongarije, de Gouden Dageraad in Griekenland, de Noordelijke Liga in Italië en het Front National (FN) in Frankrijk, dat in 2014 een lening van 9 miljoen euro ontving van een Russische bank.

Toen de UK Independence Party (UKIP), een Britse rechtse, Eurosceptische politieke partij werd geleid door Nigel Farage, was het Farage zelf die samen met andere partijgenoten Poetin heeft geprezen en de EU beschuldigde van het uitlokken van de annexatie van de Krim door de Russische overheid. Maar zoals dat continu gaat met hybride dreiging: er is geen bewijs van directe contacten tussen de partij en Russische functionarissen. We weten wel dat UKIP een belangrijke rol heeft gespeeld in de Brexit; het soort verstoring in Europa waar Poetin baat bij heeft.

Russische invloed werd eveneens gedetecteerd tijdens het Oekraïnerferendum in Nederland van april 2016 over de vraag

of de EU nauwere betrekkingen met Oekraïne moest blokkeren of niet. Baudet, één van de initiatiefnemers van het referendum, heeft dat altijd stellig ontkend.

Recenter, in december 2023, werd bekend dat Vlaams Belang-politicus Frank Creyelman ruim drie jaar als informant werkte voor de Chinese geheime dienst. Hij beïnvloedde de Europese politiek door discussies te sturen over onderwerpen als de Oeigoerse moslimminderheid, COVID en Hongkong, en door verdeeld-

ook bijeenkrijgen, is een verenigd besluit belangrijk voor Oekraïne. De Hongaarse tegenwerking is niet geheel vreemd. De Russische president Vladimir Poetin en Viktor Orbán ontmoetten elkaar in oktober nog in Beijing. Saillant detail: ook de Taliban was aanwezig bij deze ontmoeting. De Hongaarse regering lijkt vatbaar voor Poetins invloed, zie ook de regelmatige bezoeken van de Hongaarse minister van Buitenlandse Zaken, Péter Szijjártó, aan Moskou.

‘De Russische president Vladimir Poetin en Viktor Orbán ontmoetten elkaar in oktober nog in Beijing’

heid te zaaien tussen Europa en de Verenigde Staten. Daarvoor ontving hij flinke betalingen. Na deze ontdekking zette het Vlaams Belang hem direct uit de partij. ‘Zijn handelingen gaan in tegen het doel en wezen, zelfs de naam van onze partij’, zei partijvoorzitter Tom van Grieken hierover. ‘De enige loyaliteit voor nationalist kan enkel de eigen natie zijn.’

In december was er eveneens veel te doen over de EU-top over steun aan Oekraïne. De Hongaarse premier Viktor Orbán blokkeert beslissingen over vijftig miljard euro aan steun en EU-toetredingsgesprekken voor Oekraïne. Hoewel zonder Orbáns goedkeuring de overige zesentwintig landen het geld mogelijk

heidsinteresse zijn in zijn partij, zelfs mogelijke inmenging. Baudet uitte meerdere malen publiekelijk zijn sympathie voor de Russische president Vladimir Poetin: ‘Putin is right’, twitterde hij nog in maart 2022, net na de inval in Oekraïne. En een paar weken later twitterde hij: ‘Poetin is een held.’

Verder probeert het Kremlin sinds 2013 systematisch banden te smeden met de PVV, met aanzienlijke successen. Zo tonen gelekte documenten aan dat de Russische overheid probeerde de PVV te beïnvloeden, en dat Geert Wilders zich inspande om zijn connecties met Rusland te verbergen. Bovendien namen verschillende PVV-politici deel aan Russische propaganda-evenementen. Zo reisde Europarlementariër André Elissen op kosten van de Russische overheid als ‘verkiezingswaarnemer’ naar Moskou. Wilders zelf bezocht de Russische hoofdstad in 2018, onder het mom van de ‘dialoog’. Dit was dus na de annexatie van de Krim en de MH17-tragedie.

Het is pijnlijk en hypocriet dat uitgerekend partijen die zich van de ‘eigen volk eerst’-retoriek bedienen zich inlaten met auto-cratische despoten die hen gebruiken als buikspreekpoppen en poortwachters. Russische en Chinese inmenging bedreigen niet alleen de Europese economie, maar het is levensgevaarlijk, als we kijken naar Poetins oorlog in Oekraïne en de ‘heropvoedingskampen’ voor Oeigoeren in China.

De omstreden wetsvoorstellen van Wilders – die ‘voorlopig’ in de ijskast staan – baren zorgen. Terecht. Maar nog zorgelijker is het dat de PVV en andere radicaal-rechtse partijen de deuren wagenwijd kunnen openzetten voor autocraten, die niet terugdeinzen voor strafkampen en onderdrukking en zelfs vernietiging van grote groepen minderheden. ●

Bovendien werd vorig jaar duidelijk dat Marine Le Pen, ex-voorzitter van de Franse radicaal-rechtse partij Rassemblement National (RN), banden heeft met de Russische overheid. Hoewel ze een Russische lening aan haar partij altijd heeft ontkend, en dat er daarom geen sprake is van politieke beïnvloeding, is uit gehackte e-mails het tegendeel gebleken. Overigens, Wilders probeerde in 2014 te voorkomen dat de PVV zich kritisch zou uitlaten over Rusland, gezien de warme band tussen zijn partij en de Franse RN.

Soortgelijke vermoedens bestaan er ook rondom Thierry Baudet van Forum voor Democratie. Er zou Russische over-

GERT JAN GELING

Publicist. Kernlid van de denktank Liberales. Onderzoeker aan het Leids Universitair Centrum voor de Studie van Islam en Samenleving dat verbonden is aan de Universiteit Leiden.

Blasfemiewet is niet de oplossing

De eerste keer dat ik met de heiligheid van de koran voor moslims geconfronteerd werd was gedurende mijn studie Arabische taal en cultuur. Afkomstig uit een christelijk gezin viel het me op met hoeveel respect en eerbied het boek behandeld werd. Niet alleen de boodschap, maar ook het boek zelf is voor moslims heilig. Dit in tegenstelling tot de bijbel. Die is voor christenen slechts het medium, eigenlijk vooral de inhoud telt.

Alleen wanneer je deze verering van de koran als boek begrijpt, kun je begrijpen waarom koranverbrandingen in de westerse wereld zoveel emoties oproepen bij moslims, hier in het Westen en in de islamitische wereld. Bij veel moslims doet het verbranden of beschadigen van een koran dermate veel pijn, dat ze bij wijze van spreken liever fysiek geweld ondergaan dan toekijken hoe het voor hun heilige boek verbrand wordt.

Diegene die in het Westen de koran verbranden, waaronder Pegida-voorman Edwin Wagensveld, weten dit. Zij weten hoeveel emoties dit oproept en hoeveel moslims reageren. De woede, pijn en het verdriet die deze daad losmaakt. En toch doen ze het. Het zijn provocateurs. Ze willen niet

alleen provoceren, maar daadwerkelijk de losgemaakte woede in beeld brengen. Het helpt hen bij hun zaak om de islam als barbaars en gewelddadig neer te zetten.

Het fysieke geweld van islamistische demonstranten tijdens de recente koranverbranding van Wagensveld in Arnhem is daarom koren op zijn molen. De Pegida-leider zal niet rusten en blijft exemplaren van de Koran verbranden, zolang hij gewelddadige reacties uit kan lokken. Omgekeerd zijn er voldoende moslims in Nederland die bereid zijn om geweld te gebruiken om zo hun heilige boek te beschermen en de schenders te bestraffen. Het boek is hen meer waard dan het leven of de gezondheid van anderen. Een uiterst zorgelijke gedachte in een seculiere democratische rechtsstaat, die wars wil blijven van blasfemiewetgeving.

Over blasfemiewetgeving gesproken, de samenwerkende moskeekoepels in Nederland, de K7, komen nu met een stappenplan om verbrandingen van de koran of andere heilige boeken te verbieden. Zij zijn van mening dat dit volgens Europese jurisprudentie in strijd is met de vrijheid van godsdienst. Naast het feit dat andere religies helemaal niet bezig zijn met verbrandingen van hun eigen heilige boeken is dit natuurlijk volkomen onzin. Als een privé-

Types als Wagensveld zullen andere manieren vinden om moslims te treiteren

persoon een koran of ander heilig boek in brand steekt dan wordt de vrijheid van godsdienst immers op geen enkele wijze aangetast. De gelovige kan immers nog steeds zijn religie in alle vrijheid belijden. Een koran verbranden is dus iets fundamenteel anders dan de koran verbieden, wat wel een forse aantasting van de vrijheid van godsdienst in zou houden.

Deze nuance deert de moskeekoepels, en een deel van hun achterban, echter niet. Zij zullen niet op hun lauweren rusten totdat in Nederland de blasfemiewetgeving – in Nederland pas afgeschaft met het schrappen van het verbod op smalende godslastering in 2014 – weer terug is. Alleen om de islam en de gevoelens van moslims te beschermen. Een kwalijke ontwikkeling in een seculiere liberale

democratie, waar religies geen uitzonderingspositie zouden moeten krijgen.

Maar naast het problematische aspect onderschrijven valt er nog een kanttekening te plaatsen bij het voorstel voor dit verbod: het is simpelweg geen oplossing. Types als Wagensveld en andere Pegida-gezinden zullen andere manieren vinden om moslims te treiteren. Zolang zij een reactie krijgen van moslims op hun praktijken zullen zij blijven doorgaan. *Trouw*-columniste Emine Ugur suggereerde recent al de oplossing. Zij riep moslims op de daden van Wagensveld en de zijnen 'straal' te negeren. 'Jullie maken hem groter dan hij is', stelde ze op X.

En zo is het. Pas wanneer Wagensveld en consorten geen enkele reactie onder moslims meer los maken wanneer zij een koran verbranden, barbecueën voor een moskee of op een andere wijze moslims proberen te provoceren en de islam proberen te beledigen is het klaar met hun praktijken. Niet blasfemiewetgeving, maar hen de zuurstof van de aandacht ontnemen is de enige strategie om koranverbrandingen te stoppen.

Het zou goed zijn als opgewonden islamitische demonstranten en sympathisanten zich dit realiseren. Maar dat is vooralsnog waarschijnlijk teveel gevraagd. ●

CHRIS AALBERTS

Journalist en auteur van o.a. 'De puinhopen van rechts'. Doceert Media & Journalistiek aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Netanyahu's strategie: met angst en walging het conflict met de Palestijnen voeden

Het conflict tussen Israël en de Palestijnen is pas goed te begrijpen als je weet wie de Israëlische premier Benjamin Netanyahu is. Het is op basis van het dagelijkse nieuws lastig een goed beeld van hem te krijgen. Waar staat hij precies voor, met welke politici is hij te vergelijken en wat voor politiek bedrijft hij? Het laatste boek van hoogleraar sociologie Eva Illouz – die werkt in Parijs en Jeruzalem – biedt uitkomst. *The emotional life of populism* gaat over de emoties die bepalend zijn waarom burgers dit soort populistten steunen.

Illouz plaatst Netanyahu op één lijn met populistische, radicaal-rechtse leiders in Europa en de Verenigde Staten als Geert Wilders, Marine Le Pen en Donald Trump. Volgens Illouz moeten we bij de steun aan dit soort politici kijken naar de causale patronen die burgers zelf bedenken. Mensen doen in het dagelijks leven allerlei observaties en bedenken op basis daarvan hoe de wereld in elkaar zit. Het gaat vooral om hoe burgers sociale en economische processen verklaren. Daarbij maken ze allerlei fouten.

Politici komen met verhalen

die aansluiten bij de dagelijkse ervaringen van burgers, om ze zo emotioneel te raken. De belangen van burgers lopen niet altijd parallel met wat politici emotioneel oproepen. Een voorbeeld is dat mensen met een gemiddeld inkomen rechtse partijen steunen die alleen de rijksten belastingvoordelen willen geven en sociale voorzieningen willen afbreken. Daar hebben ze rationeel helemaal geen baat bij, maar er wordt nou eenmaal constant op hun gevoel ingespeeld.

Angst en walging

Politieke keuzes kunnen voor buitenstaanders onnavolgbaar zijn, maar voor kiezers zelf juist logisch, denkt Illouz. Het gaat om collectieve verhalen waarbij oorzaken en gevolgen door politici aan elkaar worden gekoppeld, door bijvoorbeeld groepen de schuld van problemen te geven om zo bepaalde oplossingen logisch en effectief te laten lijken. Of dit allemaal echt klopt doet eens niet ter zake: het moet voelen alsof het waar is. Illouz denkt dat Netanyahu vier emoties oproept die weerklank vinden onder de bevolking.

Het gaat in de eerste plaats om angst. Theoretisch moeten democratie, rechtsstaat en grondrechten burgers veiligheid bieden en angst

Populisten proberen mensen aan te praten dat ze slachtoffer zijn

overbodig maken, maar in de praktijk werkt dat niet zo. De Holocaust staat in de collectieve Joodse herinnering gegrift, net als de vele militaire conflicten waar Israël bij betrokken is geweest. Angst is een centraal onderdeel van de Israëlische psyche geworden. Netanyahu exploiteert die angst en zorgt ervoor dat die zich richt op de Palestijnen, en op links.

Netanyahu probeert vervolgens walging aan deze politieke vijanden te koppelen. Dit zijn in Israël in de eerste plaats wederom de Palestijnen, maar ook feministen, lhbt'ers en linkse activisten. Walging leidt ertoe dat mensen hen niet meer als gelijken beschouwen. Angst zorgt ervoor dat er een gezamenlijke vijand is, walging maakt dat mensen afstand van elkaar

houden en dat groepen niet meer mengen. Het is ook nodig om geweld goed te kunnen praten.

Rancuneuze vaderlandsliefde

De derde emotie is rancune: mensen willen de wereld waarin ze leven vaak veranderen en de problemen waar ze tegenaan lopen oplossen. Veel mensen missen echter de mogelijkheden om die problemen op te lossen of denken die niet te hebben. Dit botst met het verlangen van burgers naar politieke rechtvaardigheid. Populisten proberen mensen aan te praten dat ze slachtoffer zijn. Er is dan geen goed gesprek meer mogelijk met politieke tegenstanders. Met de Palestijnen bijvoorbeeld.

En dan is er nog de liefde voor het vaderland. In Israël definiëren populistten als Netanyahu de bevolking niet op basis van wetgeving, maar op basis van een quasi-religieuze definitie die direct is verbonden met de Joodse geschiedenis. Daar vallen sommige mensen simpelweg buiten, zoals eigenlijk alle critici van het beleid van Netanyahu: daar hoeft beleid dus geen rekening mee te houden. Nog een reden om uiterst cynisch te zijn of er ooit nog een oplossing komt voor het conflict met de Palestijnen. •

TAHIR ABBAS

Hoogleraar
Radicaliseringsstudies
(Universiteit Leiden).

Is de dood van Hamas-leider Arouri een keerpunt?

An het begin van dit nieuwe jaar werd Saleh al-Arouri, een vooraanstaand leider van de Palestijnse militante groep Hamas, gedood in Beiroet bij een vermoedelijk Israëlische drone-aanval. De gevolgen van de moord doen zich gelden in het hele Midden-Oosten en roepen vragen op over de toekomst van de oorlog in Gaza en de mogelijke betrokkenheid van Iran en Hezbollah.

Arouri was een belangrijk doelwit – een oprichter van de militaire tak van Hamas, een belangrijke strateeg en fondsenwerver. Ook de andere Hamas-leden die bij de aanval zijn gedood, bekleedden hoge posities en waren betrokken bij militaire operaties of het leiderschap van Hamas. Hun dood is een aanzienlijke klap voor de slagkracht van de organisatie.

De aanval heeft angst voor regionale escalatie tussen Israël, Hamas en Hezbollah aangewakkerd. De leider van Hezbollah, Hassan Nasrallah, zei dat de moord 'niet ongestraft zal blijven' en dat de vergelding grenzeloos is, mocht Israël Libanon aanvallen. Beide partijen waarschuwden voor een mogelijke oorlog. Israël heeft geen verantwoordelijkheid opgeëist,

De grootste slachtoffers zijn de Palestijnen in Gaza

maar wordt verdacht van de precisieaanval. Hamas is volgens Israël een terroristische organisatie, Arouri staat op de Israëlische dodenlijst. De aanval vond plaats in een bolwerk van Hezbollah in Beiroet. Er zijn zorgen dat het incident vredesbesprekingen, onderhandelingen over gevangenenruil tussen Hamas en Israël, en vrijlating van Israëlische gijzelaars in Gaza kan dwarsbomen.

Ondertussen gaat de strijd door in Gaza, waarbij Israël aandringt op meer evacuatie. Meer dan 22.000 Palestijnen zijn gedood sinds 7 oktober, toen Hamas Israël aanviel. Wapenstilstanden hebben geen stand gehouden.

In het toch al roerige Midden-Oosten zullen de spanningen wellicht oplopen. Iran heeft in het verleden Hamas gesteund met financiële middelen, wapens en militaire training. Het verlies van Arouri kan Teheran ertoe aanzetten de steun aan Hamas op te voe-

ren. Het Iraanse leiderschap kan dit zien als een kans om Israël verder uit te dagen en de eigen invloed in de regio te doen gelden. Vanwege langdurige banden met zowel Iran als Hamas heeft Hezbollah, de door Iran gesteunde sjiiitische militante groep in Libanon, ook een belangrijke rol te spelen in dit scenario. De deelname van deze groep aan het conflict zal de spanningen in de toch al instabiele regio verhogen en Libanon betrekken bij het bredere Israël-Palestina-conflict.

Het is moeilijk om de toekomst te voorspellen. De internationale gemeenschap volgt de situatie nauwlettend, waarbij veel landen aandringen op terughoudendheid en de-escalatie. De oorlog in Gaza, die nu drie maanden aan de gang is, heeft al talloze levens geëist en duizenden mensen ontheemd. De dood van Arouri voegt een extra laag complexiteit toe aan een al ingewikkeld conflict. De dynamiek tussen Israël en Hamas zal waar-

schijnlijk veranderen, nu de groep worstelt met het verlies van een belangrijke leider. Dat er mogelijk vergeldingsacties zullen plaatsvinden baart zorgen.

De internationale gemeenschap moet snel handelen om verdere escalatie te voorkomen en omstandigheden bevorderen die bevorderlijk zijn voor vrede. De komende dagen zijn cruciaal voor het verloop van het conflict en de vooruitzichten op een rechtvaardige en blijvende oplossing in de regio.

Sommige critici denken dat Israël een drone-aanval uitvoerde in Libanon om zo meer steun in het Westen te verwerven. Israël zou hopen op een oorlog op twee fronten, zodat het lijkt alsof Israël de partij is die wordt belaagd.

De implicaties van deze actie moeten nog volledig worden begrepen, maar het is duidelijk dat Iran zich roert en Israël doorgaat met de zware bombardementen op Gaza. De grootste slachtoffers zijn de Palestijnen in Gaza. Zij lijden immens onder de bombardementen, terwijl alles om hun heen wordt verwoest. Helaas blijft de internationale gemeenschap stil, ondanks de recente actie van Zuid-Afrika, om Israël aan te klagen voor genocide bij het Internationaal Gerechtshof. •

‘Ik ben trots op mijn Riffijnse en Marokkaanse achtergrond’

In ‘Vervloekt is de overkant’ schrijft Abdelali Bentohami (45) over zijn vader die als gastarbeider naar Nederland kwam. ‘Het leven viel hem zwaar en het gemis van zijn familie hakte erin.’

● AHLAM BENALI

De meeste mensen kennen de Amsterdamse chirurg Abdelali Bentohami van zijn medische hulporganisatie Santé Pour Tous, waarmee hij al ruim veertien jaar door Marokko trekt. Ook is Bentohami eigenaar van twee klinieken voor medische specialistische zorg, Bento Clinics en Bento Surgical. Naast zijn ondernemingen in Nederland wil Bentohami de mensen in Marokko blijven helpen. Bijvoorbeeld in Askram, het geboortedorp van zijn ouders, waar een tekort is aan zorg en economisch perspectief. Zijn droom is om ooit een ziekenhuis in de regio Al Hoceima op te zetten. Die droom ontstond toen hij als klein jongetje met zijn vader langs een ziekenhuis in Marokko liep. Het beeld van de arme mensen die voor het ziekenhuis stonden te dringen, maakte een enorme indruk.

Naast zijn drukke bestaan als ondernemer en chirurg is hij ook schrijver. Zijn passie voor het schrijven is tijdens de middelbare school ontstaan. ‘Ik heb toen veel boeken moeten lezen. Ik deed examens in vier verschillende talen: Engels, Nederland, Frans en Duits. Sindsdien ben ik geïnspireerd geraakt door literatuur’, vertelt Bentohami.

Twee jaar geleden bracht hij zijn eerste boek uit, *De wolf van Askram*, dat gebaseerd is op zijn eigen leven. ‘Gedurende de eerste

lockdown in de coronatijd had ik plotseling veel ruimte om na te denken over mijn levenservaringen. Ik schreef de dingen op die ik in het leven had meegemaakt, en ik heb een rijke fantasie’, vertelt hij trots.

Bentohami zegt prima te kunnen leven in de witte Nederlandse wereld met zijn Marokkaanse achtergrond. ‘Vaak wordt me gevraagd of ik mij een Marokkaan voel of een Nederlander. Ik antwoord dan dat ik mij een echte Amsterdammer voel. Mijn stad is niet aan landsgrenzen gebonden. In Amsterdam komen zoveel culturen samen. Ik probeer de jongeren met een migratieachtergrond mee

ABDELALI BENTOHAMI

hoe hij op jonge leeftijd afscheid moest nemen van zijn ouders, zussen en broers’, zegt Bentohami ontroerd.

‘Ik ben altijd een emotionele jongen geweest en de verhalen van mijn vader raken mij. Ik pro-

Bentohami wil niet veel verklappen over de inhoud van *Vervloekt is de overkant*, maar het schrijven over zijn vader was een emotionele achtbaan. ‘Ik ben ontzettend trots op mijn Riffijnse en Marokkaanse achtergrond. Het leven van veel migranten was hard. Ze zijn bijna allemaal gevlucht voor de armoede, het gebrek aan zorgvoorzieningen en toekomstperspectief. Ik stam van hen af en zij geven mij kracht en energie. Die veerkracht komt terug in mijn boek.’

‘De meeste mensen uit mijn gemeenschap zullen het verhaal herkennen omdat wij dezelfde achtergrond hebben. Maar ik wil met mijn boek iedereen bereiken. Ook de mensen die niet mijn wortels delen. Ik wil ze een inkijkje geven in het leven van een arbeidsmigrant. Hopelijk zal er dan meer begrip zijn. Ik heb het gevoel dat wij in deze samenleving meer over elkaar praten dan met elkaar, en naast elkaar leven en niet met elkaar. Ik hoop hier met mijn boek verandering in te brengen. Want waar de communicatie stopt, begint de haat.’ ●

Abdelali Bentohami, Vervloekt is de overkant, Bento Uitgevers, 272 blz.

‘Ik wil met mijn verhaal iedereen bereiken. Ook de mensen die niet mijn wortels delen’

te geven dat ze rijk en krachtig zijn, en dat ze zich niet hoeven te schamen voor wie ze zijn. Nederland is mijn geboorteland en het is één van de beste landen van de wereld. Maar één van de mooiste landen blijft het land van mijn vader en moeder. Ik heb mij altijd rijk gevoeld.’

Binnenkort verschijnt zijn tweede boek *Vervloekt is de overkant*. Het boek gaat over zijn vader. ‘Ik ben het kind van een gastarbeider. Mijn vader vertelt altijd verhalen over vroeger, over

beer me voor te stellen hoe dat afscheid voor hem is geweest. En hoe het was om als ongeletterde Riffijnse boer via Tanger in het grote moderne Barcelona terecht te komen, waar hij de mensen, de taal en de wegen niet kende. Het leven in Europa viel hem zwaar en het gemis van zijn familie hakte erin. Hij zocht naar een bestaan waarin hij voldoende kon verdienen om zijn familie uit de armoede te redden. Ik probeer mij in te beelden hoe dat het voor hem moet zijn geweest.’

‘We willen als Volt dat asielzoekers

LAURENS DASSEN IN ZIJN WERKKAMER. FOTO: EWOUT KLEI

De PVV mag dan de verkiezingen hebben gewonnen, de progressieve politiek heeft de toekomst, vindt Volt-leider Laurens Dassen. ‘Ga nooit met de PVV in zee.’

● EWOUT KLEI

Laurens Dassen zit in zijn kantoor in het Tweede Kamergebouw in Den Haag. Behalve over de PVV, de formatie, de opleidingskloof en de spreidingswet praat hij – natuurlijk – over Europa. Want Europa staat bovenaan de agenda bij Volt.

De vraag zal u wel vaker hebben gehoord, maar wat is nou het verschil tussen D66, ook progressief en pro-Europa, en

Volt?

‘Zie je die kaart achter mij? Het is een kaart van Europa. Volt zit in alle EU-landen en zelfs daarbuiten, zoals in Oekraïne, Albanië en het Verenigd Koninkrijk. En in alle landen doen wij mee met hetzelfde verkiezingsprogramma. Want we vinden dat de uitdagingen waar we voor staan een Europese aanpak verdienen, die je niet moet benaderen vanuit een nationale blik. We moeten af van het nationale kokerdenken van de 27 stamhoofden en naar een Euro-

pese parlementaire democratie toewerken.’

Waar houdt Europa op?

‘Dat is een vraag die door Europeanen zelf beantwoord moet worden. Oekraïne en Moldavië zien zich als onderdeel van Europa. Ze maken daar nu een transitie door, weg van Rusland, richting de Europese Unie. De Oekraïners vechten hier ook voor. Zij verdedigen de Europese waarden op het Oekraïense slagveld. Ook voor ons.’

's fatsoenlijk onderdak krijgen'

Moldavië en Oekraïne zijn nog geen EU-lid.

'Om lid te worden van de EU moet je hervormingen doorvoeren. Tegen corruptie, voor een goed functionerende rechtsstaat. Daarin maken beide landen grote stappen.'

Turkije hoort geografisch deels bij Europa. Kan het land ook EU-lid worden?

'Daar is nu absoluut geen sprake van, gezien de autoritaire koers die het land vaart. Als het lid wil worden, zal er veel moeten veranderen.'

In 2021 kwam Volt met drie zetels in de Tweede Kamer. Bent u tevreden over wat Volt in de periode daarna heeft bereikt?

'Als ik kijk naar wat we als jonge partij in tweeënhalve jaar voor elkaar hebben gekregen, dan ben ik erg trots. Natuurlijk wil je altijd meer, maar onze strijd is er een van de lange adem.'

Welke successen boekte Volt?

'Wij waren samen met Pieter Omtzigt de eersten die met heel veel concrete voorstellen en oplossingen kwamen voor een nieuwe bestuurscultuur. Denk aan een lobbyregister en bindende regels over de financiële belangen van bewindspersonen.'

'Verder hebben we samen met de ChristenUnie een initiatiefnota geschreven over de uitbreiding van de Tweede Kamer. De Tweede Kamer zou meer bij het wetgevingsproces betrokken moeten worden. Bovendien pleiten we in de nota voor meer visiedebatten in het parlement, zodat het niet alleen maar gaat om de krantenkoppen, maar ook over waar we op lange termijn met Nederland naartoe willen.'

'Ten slotte hebben we een initiatiefwet ingediend met CDA, SGP, VVD om de twee procent NAVO-norm voor defensie wettelijk vast te leggen. En bij elk debat wijzen wij als Volt op het belang van Europa, waardoor dit een

steeds zichtbaarder politiek onderwerp wordt.'

Bent u niet bang dat dat een flauwe gimmick wordt? Oud-parlementariër Marianne Thieme eindigde haar bijdragen altijd met de opmerking, vrij naar de Romeinse staatsman Cato de Oudere: 'Voorts zijn wij van mening dat er een einde moet komen aan de bio-industrie.'

'Als we Europa alleen noemen om het te noemen, ben ik het met je eens. Maar wij maken het concreet. De Europese Unie heeft

opeens heel veel mensen om strategisch te stemmen op de grote partijen, in plaats van op ons.'

'We hebben hard campagne gevoerd, gevochten om op zoveel mogelijk plekken ons verhaal te kunnen brengen. Maar natuurlijk willen we wel leren van de eventuele fouten die we hebben gemaakt, daarom doen we nu ook een evaluatie. Wat ging er goed? Wat niet? Welke zaken bleven onderbelicht? Wat moeten we voortaan voorbereiden in ons campagnedraaiboek? Dat is het mooie: we kunnen hiervan leren, want in juni zijn er weer Europese

lingen heeft gedaan en die zijn overgenomen. We hebben nu een integriteitscommissie, waarbij je meldingen kan doen. De situatie was heel vervelend, maar heeft Volt wel volwassener gemaakt.'

De val van het kabinet afgelopen zomer kwam voor velen als een donderslag bij heldere hemel. Ook voor Volt?

'We verwachtten ook dat de coalitiepartners er wel zouden uitkomen, maar dat gebeurde niet. Een dag voor het reces viel het kabinet. We waren verrast, maar er lag wel meteen een draaiboek klaar over hoe we de verkiezingscampagne zouden voeren.'

Volt verloor een zetel, D66 een heleboel zetels en de GroenLinks-PvdA-combinatie werd niet de grootste. BIJ1 verdween zelfs uit de Tweede Kamer. Is er nog wel toekomst voor progressieve politiek?

'Ja, die is er. Sterker nog, juist progressieve politiek kijkt naar de toekomst. We staan, als Europa en als Nederland, voor flinke uitdagingen, die soms beangstigend zijn. Denk aan de klimaattransitie, veiligheid en de digitalisering. Maar juist progressieve politiek kijkt de toekomst recht in de ogen en komt met oplossingen. Het is zorgwekkend dat de politieke partijen die de verkiezingen gewonnen hebben sterk hangen naar het verleden. De uitdaging is om progressieve partijen weer groot te maken.'

Hoe gaat Volt, maar gaan ook partijen als D66 en GroenLinks-PvdA de kiezer weer overtuigen?

'Je moet heel hard je verhaal vertellen en aan mensen laten zien dat je oplossingen hebt voor de problemen die ze ervaren. Maar ook is het belangrijk dat je daarbij de juiste woorden gebruikt. Wij willen bijvoorbeeld het toeslagenstelsel afschaffen, want dat is veel te ingewikkeld. Sommige mensen bleken te denken: dan raak ik mijn toeslagen kwijt en ga

'Veel uitdagingen die op ons afkomen kunnen niet door Nederland alleen worden opgelost'

veel invloed op ons leven. Dat willen we graag onder de aandacht brengen. Veel uitdagingen die op ons afkomen kunnen niet door Nederland alleen worden opgelost, maar verdienen een Europese oplossing. Denk aan onze veiligheid, klimaat en welvaart. Daarnaast komt Europa naar ons toe, met veel richtlijnen.'

Waarom verloor Volt op 22 november een zetel?

'We stonden lange tijd op vier à vijf zetels in de opiniepeilingen, maar vlak voor de verkiezingen zakten we opeens. Toen Maurice de Hond peilde dat Geert Wilders de grootste partij was, besloten

verkiezingen. Zo worden we iedere keer beter.'

Hoe kijkt Volt terug op de kwestie Gündogan? Zij werd in 2022 geschorst en daarna uit de partij gezet, vanwege beschuldigingen van grensoverschrijdend gedrag.

'Dat is alweer een lange tijd geleden. Het was een vervelende situatie voor Volt, voor iedereen. Ik ben blij dat we dat nu achter ons hebben gelaten.'

En wat heeft Volt van deze kwestie geleerd?

'We hebben een werkgroep ingesteld die een aantal aanbeve-

Interview.

ik er met mijn inkomen op achteruit. Volt wil dat niet en pleit voor een basisinkomen, maar het is belangrijk dat we dat soort dingen dan ook op een duidelijke manier overbrengen.'

Volt is de partij met de hoogst opgeleide achterban en is vooral sterk in de universiteitssteden. Maar lang niet alle kiezers hebben een universitair diploma op zak. Hoe overtuig je de lager opgeleide kiezers?

'We hebben als Volt nu zo'n vijftienduizend leden. Die komen uit heel Nederland. Net als de stemmen op onze partij. Onze ideeën zijn er voor alle Nederlanders. Niet alleen voor de mensen met een theoretische opleiding, maar juist ook voor praktisch geschoolden. Sowieso is het van groot belang om ook voldoende praktisch geschoolden in je partij te hebben, want zij hebben een ander perspectief. Dat maakt je plannen en voorstellen alleen maar beter.'

Hoe staat Volt tegenover de formatie? Moet er een regering komen met de PVV, omdat deze partij met 37 de grootste is?

'We maken ons grote zorgen over de rechtsstaat. Polen en Hongarije zijn voorbeelden van hoe het niet moet. In Polen was de illiberal PiS aan de macht, in Hongarije regeert nog steeds Viktor Orban. Experts zeggen dat democratische normvervaging de eerste stap is naar dit soort democratisch verval. Daarom moeten we nu onze rug recht houden.'

'Een voorbeeld van die normvervaging: VVD, NSC en BBB onderhandelen met de PVV over de rechtsstaat. Maar waarom onderhandel je met een partij, die ideeën heeft die haaks staan op de rechtsstaat en minderheden gelijke rechten wil ontfangen? Geert Wilders heeft enkele controversiële wetsvoorstellen van de PVV in de ijskast gezet, maar geen enkele uitspraak teruggenomen.'

Hij blijft dus staan voor wat hij heeft gezegd. Dus ook die over 'D66-rechters' en 'journalisten als tuig van de richel'.

Welk kabinet moet er volgens Volt komen?

'De ideale coalitie van Volt is een Europese, sociale en groene coalitie. Maar we hebben het nu te doen met de realiteit, dat PVV, VVD, NSC en BBB onderhandelen over een nieuw te vormen kabinet. Wat ons betreft ga je nooit met de PVV in zee. De VVD heeft afgelopen zomer de deur voor de PVV wagenwijd opengezet. Ze

PVV-VVD-NSC-BBB-kabinet?

'Het wordt waarschijnlijk keihard oppositie voeren. We zijn tegen de plannen van de PVV ten aanzien van de Nexit, klimaatverandering en de rechtsstaat. We willen als Volt niet dat kwetsbare groepen burgers nog verder in de problemen komen en steunen wetsvoorstellen die dat tot gevolg hebben niet.'

De Eerste Kamer stemde onlangs voor de spreidingswet.

Wat is de visie van Volt?

'We zijn erg blij dat er nu een meerderheid in de Eerste Kamer

is heel sceptisch over de NAVO en wil dat Europa haar eigen problemen oplost. Als Trump wint dan wordt Oekraïne niet meer door de VS gesteund. We moeten als EU een eigen defensie hebben, een Europees leger. We moeten af van onze afhankelijkheid van de Verenigde Staten.'

En welke thema's nog meer?

'Bijvoorbeeld de Europese economie, migratie en asiel, klimaat, landbouw, infrastructuur, bestuurscultuur en het onderwijs. Helaas vormen de twee parlementariërs, Marieke Koerkkoek en ik, samen een kleine fractie. Qua tijd onmogelijk om aan alle debatten mee te doen. We moeten keuzes maken.'

In juni zijn er weer Europese verkiezingen. Volt is in Nederland behoorlijk succesvol, maar blijft in de rest van Europa achter. Hoe ga je hier verandering in brengen?

'We zitten in meer dan dertig landen en hebben in Europa nu zo'n honderddertig vertegenwoordigers. Dat kreeg een partij nog nooit voor elkaar, en dat in slechts zeven jaar. In het Europees Parlement heeft Volt een zetel. De Volt-Europarlementariër, Damian Boeselager, is aangesloten bij de groene fractie. In drie Europese landen – Nederland, Bulgarije en Cyprus – zijn we in het nationale parlement vertegenwoordigd. Verder hebben we in verschillende landen – Nederland, Duitsland, Italië en Portugal – lokale vertegenwoordigers.'

'In veel landen is het lastiger om in het nationale parlement te worden verkozen dan in Nederland, bijvoorbeeld in Duitsland waar een kiesdrempel van vijf procent bestaat, of in Frankrijk waar je een miljoen euro moet ophalen om te mogen meedoen aan de parlementsverkiezingen. Het is een strijd van lange adem. Maar ik heb er alle vertrouwen in dat we zullen doorbreken.' ●

'We moeten af van onze afhankelijkheid van de Verenigde Staten'

hebben meeg geholpen aan de normvervaging door de PVV niet langer uit te sluiten. Ik weet niet wat de strategie was, wel dat die in het gezicht van de VVD is ontploft. In Duitsland zeggen ze over zo'n soort strategie: 'Du kannst ein Stinktief nicht überstinken' (Je kan een stinkdier niet overtreffen in stinken). En gelijk hebben ze.'

Nu is het natuurlijk niet realistisch, maar met welke partijen zou Volt in het regeringsbootje stappen?

'De meest logische partijen zijn bijvoorbeeld GroenLinks-PvdA en D66. Wij sluiten antirechtsstatelijke partijen als PVV en Forum voor Democratie daarentegen in principe uit.'

Hoe zal Volt zich opstellen tegenover een eventueel

is. Het is de beste manier om mensen goed op te vangen en de gemeente Ter Apel en de provincie Groningen te ontlasten. We willen als Volt dat asielzoekers een fatsoenlijk en humaan onderdak krijgen.'

Voor welke thema's gaat Volt zich de komende tijd hard maken?

'Een van de belangrijkste thema's is nu veiligheid. De oorlog in Oekraïne, de Russische agressie, de wetenschap dat Oekraïne voor president Vladimir Poetin niet het eindpunt is maar dat hij ook de rest van Europa bedreigt. In dit verband wil ik ook de verontwaardigde winst van Donald Trump bij de Republikeinse voorverkiezingen in Iowa noemen. Dat is de zoveelste wake-up call voor ons Europeanen. Trump

ergosana

Medisch Adviesbureau

www.ergosana.nl - i.sevinc@ergosana.nl

**Rijbewijskeuring
B,C,D, (E) groot
rijbewijs**

**Medische Keuring
Levensverzekering**

**Verzuim &
Re-integratie**

**Vaccinatiezorg
particulier /
Bedrijven**

‘Ik hoorde vaak dat ik geen mosl

Theatermaker Ferthat Kaplan (31) vertelt in de voorstelling *Kind van het licht* over zijn Turks-alevitische achtergrond en opgroeien in Nederland. ‘Het is stiekem ook wel leuk dat je anders bent.’

● CANER MERT

Hoe voelt het om aleviet te zijn? ‘Toen ik jonger was voelde het als iets heel bijzonders. Mijn ouders vertelden mij altijd dat ik anders was. Ik merkte het ook in de opvoeding. Ik werd opgevoed met muziek, verhalen en gedichten, terwijl anderen niet zo werden grootgebracht.

‘Dat was mooi om mee te krijgen, maar aleviet zijn heeft ook een keerzijde. Tijdens een vakantie in Turkije zaten mijn zusje en ik in een opblaasboot die richting de rotsen dreef. Toen we om hulp schreeuwden, kwamen twee jongens, rond de zestien jaar, ons helpen. Toen ons geloof ter sprake kwam, stopten ze gelijk met helpen en duwden ze ons weer richting de rotsen. Dat was de eerste keer dat ik de haat jegens mijn religie opmerkte.

‘Bij veel alevieten is er ook een enorm gevoel van trots. Trots op de religie en de geloofsgenoten. Als een bekende zanger of acteur aleviet is, dan zeggen andere alevieten vaak: ‘o bizden biri’. Dat betekent hij is een van ons.

‘Het alevitisme zorgt bij mij voor een gevoel van broederschap met andere alevieten en voornamelijk positieve gevoelens. Het is stiekem ook wel leuk dat je anders bent.’

In welk opzicht worden alevieten anders behandeld?

‘Voor mijn voorstelling heb ik in Turkije onderzoek gedaan naar mijn religie. Ik werd daar door een gids begeleid en sprak veel

mensen. De mensen die wij tegenkwamen zeiden allemaal hetzelfde: ‘Ik heb nooit iets slechts van een aleviet gezien.’

‘Sommige Turkse mensen worden opgevoed met angst en haat. Dat gebeurt ook in Nederland. De huidige politiek van Turkije heeft daar ook invloed op. Je moet nu een stuk beter opletten tegen wie je zegt dat je aleviet bent.

‘Zelf heb ik daar maling aan. Ik zeg gewoon wie ik ben en als

zien hoe het is om in Nederland aleviet te zijn.

‘Toen ik opgroeide kwamen mensen regelmatig naar mij toe met verhalen die ze hadden gehoord over alevieten. Ik hoorde vaak dat ik geen moslim was en een zondaar. Als je dit hoort heb je volgens mij twee opties: of meegaan met deze onzin of laten zien wat de waarheid is.’

Waarom vind je het belangrijk om met deze voorstelling jouw

‘Ik probeer te zeggen dat bevestiging van buitenaf geen voldoening geeft’

‘Iemand daar raar op reageert ga ik het gesprek aan. Ik ben benieuwd waar die haatgevoelens vandaan komen en waarom iemand zo denkt.’

Wat zeggen ze dan?

‘Het is een beetje gelijk aan racisme of homofobie in Nederland. Vaak kennen ze gewoon niemand van die groep of hebben ze in ieder geval geen relatie met ze. Dat geldt ook voor alevieten. Zo van: ik zie ze wel, maar ik ben niet bevriend met ze dus dan ben ik maar boos op ze.’

In je voorstelling laat je ook

verhaal te laten zien?

‘Het is onderdeel van mij en mijn identiteit. Ik ben opgegroeid in een periode waarin alevieten heel stil waren over hun afkomst en ik wil juist mijn stem laten horen. Wij zijn een nieuwe generatie met onze eigen vragen.

‘Wat ik belangrijk vind is om de verhalen niet verloren te laten gaan. Het alevitisme bevat geen boeken of geschriften, de verhalen rond onze religie worden doorgegeven binnen onze gemeenschap.

‘Onze generatie gaat steeds minder naar een cemevi (gebedshuis), waardoor de verhalen verdwijnen. Ik vind het belangrijk om ze te archiveren. Je kunt een mening hebben over het geloof zelf, maar het belang om kennis van de religie te behouden blijft.’

Voel jij je ergens wel thuis aangezien je in Turkije en Nederland wordt gediscrimineerd?

‘Het is misschien een gekke gedachte, maar als je geen thuis hebt voel je je eigenlijk overal thuis. Ik word in Nederland gediscrimineerd vanwege mijn uiterlijk en in Turkije door de tak van de islam waar ik in geloof. Ik zeg daarom in mijn voorstelling dat ik mij niet Nederlands of Turks voel, maar een minderheid.’

FOTO: BAS DE BROUWER

im was'

Waarom maakte je eigenlijk een reis door Turkije voor je voorstelling?

'Acteur Sadettin Kirmızıyüz is mijn mentor en onder de vleugels van de stichting Sadettin K maak ik de voorstelling. Toen ik zei dat ik er niet uitkwam, stelde hij voor om op reis te gaan naar Turkije. Daar maakte ik een spirituele reis naar mijn religie.

'Ik kwam op verschillende plekken waaronder de wijk Gazi in Istanbul. Gazi is eigenlijk een ghetto waar de alevitische bevolking is gehuisvest. Ik kom zelf ook uit een achterstandswijk in Bergen op Zoom dus ik voelde me er wel iets meer op mijn gemak dan de meeste bezoekers daar.

'Wat mij verbaasde was het grote verschil met de rest van Turkije. Je zag overal posters van de alevitische profeet Ali, alevitische artiesten, dichters et cetera. Dat is een groot contrast met de rest van Turkije waar alevieten zich verbergen. Het leek op een apart land van alevieten in Turkije.'

In je voorstelling geef je aan dat je geen activist wil zijn.

Waarom niet?

'Vroeger stond ik op elk protest, deelde ik alle berichten en was ik constant bezig met thema's rondom activisme, racisme, discriminatie en uitsluiting. Ik merkte op een gegeven moment dat ik er erg depressief van werd. Ik was tegen iets aan het vechten waar geen vooruitgang in zat.

'In vergelijking met andere landen waar ik ben geweest stelt Nederland mij vaak teleur op gebied van emancipatie. Integratie komt vanuit twee kanten. De mensen die hier komen passen zich aan, maar mensen passen zich niet aan ons aan.'

'Ik werd er helemaal ongelukkig van. Toen besloot ik op een dag weg te lopen van dit activisme. Ik merkte gelijk dat ik een stuk gelukkiger werd. Ik heb

geleerd om balans te creëren voor mezelf. Ik ben nu activistisch in mijn werk. Ik zeg dingen die nooit zijn gezegd op een podium en ik probeer de mensen die komen wat bij te brengen.'

In je voorstelling beschrijf je jezelf als een kind van het licht dat is afgewezen. Wat bedoel je daarmee?

'Ik wil niet dat zeggen dat ik afgewezen ben door mijn religie, want iedereen uit mijn religie is supertrots op mij en wat ik doe. Ik probeer te zeggen dat bevesti-

ging van buitenaf geen voldoening geeft. Je moet jezelf kunnen waarderen. Je moet niet afhankelijk zijn van wat anderen denken, maar de kracht vanuit jezelf vinden.

Je bent ook acteur en je vertelde dat je vaak wordt getypecast. Hoe zit dat eigenlijk?

'Ja, de meeste audities die ik aangeboden krijg, zijn voor een rol als crimineel of terrorist. Nederland loopt daarin best achter als je kijkt naar andere landen. In

Amerika en de UK is het normaler dat karakters van kleur zijn.

'Ik vind het zelf niet altijd vervelend om getypecast te worden. Ik vind het prima om een crimineel te spelen, want aan de ene kant vind ik ze wel inspirerend. Ze doen hun best om te roeien met de riemen die ze hebben. Ik vind het belangrijk als acteur de ontwikkeling van een karakter te laten zien. Als dat een crimineel is, *so be it*.' •

De theatervoorstelling Kind van het licht is tot 22 februari te zien.

dK.Academie

voor €29,95 p.m.

Maandelijks
opzegbaar

dK.Academie is de community van lezers van het crossmedia-platform *de Kanttekening*.

Als actieve members staan we maandelijks stil bij een actueel of relevant thema, zoals terrorisme, geld, modern China of de Nederlandse rechtsstaat. Het gekozen thema ondersteunen we met het volgende:

- Maandelijks een boek uit de reeks *Elementaire Deeltjes* van Amsterdam University Press, waarover het *Nederlands Dagblad* recenseert: 'beter dan Google en Wikipedia samen', ter waarde van € 15,00 per titel.
- Toegang tot de luistercolleges van Home Academy ter waarde van € 12,50 per maand.
- Een abonnement op het maandblad van *de Kanttekening* inclusief digitale toegang ter waarde van € 12,95.
- Toegang tot maandelijkse meet-ups met boeiende sprekers en schrijvers, inclusief één introducté per keer.
- Interessante kortingen op culturele evenementen, films, theaters, musea, concerten, optredens en exposities.

Bovendien besteden we in *de Kanttekening* uitgebreid aandacht aan het thema van die maand. Je leest dan stukken van bekende en minder bekende schrijvers, allen experts in het desbetreffende vakgebied.

Word nu onderdeel van dK.Academie voor slechts € 29,95 per maand.

In samenwerking met:

